Bijlage II Participatieproces

Bomenplan gemeente Groningen

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Verslag kennismakingsbijeenkomst- 9 april 2024 3
3. Verslag kennismakingsbijeenkomst- 10 april 2024 12
4. Reacties op de 80% versie - februari 2025 16
5. Reacties op conceptvisie - juni 2024 51

1. Inleiding

In een Urban Forest Master Plan is participatie een belangrijk onderdeel. Er zijn ontzettend veel mensen en organisaties in Groningen die zich betrokken voelen bij bomen. Van inwoners en 'groene' organisaties die hart hebben voor bomen en natuur, tot nutsbedrijven die vaak in de buurt van boomwortels werken en woningcorporaties die grote aantallen bomen in eigendom hebben. Deze grote groep stakeholders is vanaf het begin betrokken bij de planvorming. Bij aanvang van het project zijn ruim 100 semi-professionele en vrijwillige organisaties en 30 professionele organisaties uitgenodigd om mee te denken met dit plan. Bij de verschillende bijeenkomsten was circa de helft van de uitgenodigde organisaties vertegenwoordigd. De resultaten van de bijeenkomsten en alle gevoerde gesprekken zijn verwerkt in het bomenplan en terug te vinden in deze bijlage.

2. Verslag kennismakingsbijeenkomst- 9 april 2024

Datum : dinsdag 9 april 2024
Tijdstip: 19.30-21.45 uur
Locatie: Voormalig gemeentehuis Haren (Raadhuisplein 10)
Aanwezig: W. de Boer (beleidsmedewerker gemeente Groningen), Y. van Dijk (beleidsmedewerker gemeente Groningen), R. Rooijakkers (directiesecretaris Stadsbeheer gemeente Groningen, voorzitter van deze bijeenkomst), C. Konijnendijk (expert stedelijke vergroening en stadsbomen), T. Jansma (Pius Floris Boomverzorging, T. van de Hoef (Pius Floris Boomverzorging) en vele genodigden van natuurorganisaties, dorpsverenigingen, wijkverenigingen, bewonersorganisaties, bedrijfsverenigingen, andere belangenorganisaties, professionals en vrijwilligers.
Verslag: Notuleerservice Mooi Werk

1. <u>Opening</u>
De voorzitter heet de aanwezigen welkom en geeft een korte uitleg van de avond.
Naast het geven van informatie is deze avond vooral ook bedoeld om informatie en ideeën op te halen ten behoeve van het nieuw op te stellen bomenplan voor de gemeente Groningen. De bestaande beleidsplannen op dit gebied zijn inmiddels verouderd. De huidige coalitie wil de gemeente vergroenen. Dit doen we onder andere door in 5 jaar tijd 5.000 nieuwe bomen extra te planten. Deze bomen zullen op plaatsen moeten komen waar zij iets toevoegen aan klimaatadaptatie en bijdragen aan de biodiversiteit. Hoe kunnen slimmere keuzes worden gemaakt voor het vergroenen van de gemeente?

Naast deze bijeenkomst is er in deze fase ook nog een bijeenkomst met onder andere woningbouwcorporaties, netbeheerders, waterschappen en wijkklimaatambassadeurs.

Tijdens deze bijeenkomst worden foto's gemaakt die gebruikt zullen worden voor de te maken verslagen. Indien iemand er bezwaar tegen heeft om gefotografeerd te worden, dan kan dit worden gemeld.

Vragen die meer toegesneden zijn op de persoonlijke situatie kunnen genoteerd worden op de flipover. Meldingen over specifieke locaties/situaties kunnen gemeld worden via meldingen.groningen.nl, te vinden via de QR-Code op het aanwezige bordje.

Vraag van KNNV: waarom zijn wij hier, wat zijn jullie verwachtingen van ons en wat mogen wij van jullie verwachten?
Antwoord: we hebben alle belanghebbenden uitgenodigd om met ons mee te denken over het nieuw op te stellen bomenbeleidsplan.

Er is een vertegenwoordiger aanwezig namens de Stichting Steenbreek. Hij heeft op persoonlijke titel flyers rondgedeeld voor 'Tegel eruit, plant erin' en is niet tevreden over dat de vergroening achterblijft en de verharding van Nederland toeneemt.

Vertegenwoordiger van Stichting Landelijk Gebied Haren (SLGH) uit haar zorgen over de verdroging van de Hunze en het effect daarvan op de (laan) bomen. Ze benadrukt dat er dringend maatregelen moeten komen om het regenwater op de Hondsrug beter vast te houden.

2. Presentatie door de heer Cecil Konijnendijk

De heer Konijnendijk helpt als deskundige Pius Floris en de gemeente met het ontwikkelen van een plan om het Groningse boombestand te verbeteren. Ideeën moeten worden opgehaald, omdat bij de aanwezigen veel kennis aanwezig is.

Vraag uit de zaal: wat verstaat u onder een boom?
Antwoord: er zijn veel definities. Eén ervan is: een lang levend houtig organisme dat vaak één stam heeft (het kunnen er ook meer zijn).

Aan de hand van de PowerPointpresentatie (zie bijlage 1) wordt informatie gegeven.
Samenvatting:

- De helft van de Nederlanders ervaart overlast door warmte. Bomen kunnen helpen bij het verminderen van die overlast. De hitte veroorzaakt voortijdig overlijden en meer boomkronen zou dit kunnen verminderen.
- Kinderen leren beter in een groene omgeving.
- Bomen hebben effect op de mentale gezondheid.
- De boomkroonbedekking zou rond de 30 procent moeten liggen op wijkniveau.

- Urban forestry: alle bomen en vegetatie vormen één geheel, de gemeente is ook een bos. Het gaat om de verschillende functies van bomen: biodiversiteit, waterregulering etc.
- Het is van belang dat mensen de bomen ook echt zien en zien als onderdeel van de omgeving. Iedereen zou bomen in de buurt moeten hebben.
- Grote bomen hebben in veel gevallen de meeste waarde. Hiervoor is voldoende groeiplaats nodig en een goede bodem. Er moet een manier komen om die groeiplaatsen beter te beschermen, zodat de bomen groot en oud kunnen worden. Het gaat ook om goede soortkeuze en goed beheer.
- Lange-termijnplannen moeten gekoppeld worden aan concreet beheer, concrete acties. Hierbij is samenwerking nodig. Bij het maken van plannen komen bomen vaak als laatste aan de orde en worden ook snel weer uit de plannen verwijderd. Bomen moeten veel eerder op de agenda staan.

Opmerking uit de zaal: de cultuurhistorische waarde van bomen wordt niet genoemd. Bomen bepalen het decor van het landschap. De heer Konijnendijk zegt dat dit inderdaad een belangrijke rol van bomen is.

Opmerking van SLGH: het gaat erg slecht met de beuken. Onderzoek bijvoorbeeld of bescherming van de bomen met jute effect kan hebben.

Opmerking van SLGH: Bij ontwikkelingen worden nog te vaak bomen gekapt. Het uitgangspunt moet zijn om de bomen te behouden. De spreker beaamt dit.

Vertegenwoordiging van SLGH uit haar zorgen over het bermbeheer van de gemeente Groningen.

Het is een bewuste keuze van het college van B&W om meer bomen in de gemeente te planten. Bomen op de Grote Markt, zou een aantal jaren geleden ondenkbaar zijn geweest.

Het Urban Forest Master Plan is een lange-termijnplan met concrete doelen, acties en middelen. Draagvlak, steun is belangrijk, alsmede samenwerking, om een sterke visie voor het boombestand te realiseren.

3. Quiz via Kahoot.it

Middels een quiz werden de aanwezigen getest op hun (Groningse) bomenkennis.
De winnaar heeft het boek *Canon Nederlandse natuur* ontvangen.

4. Meningen via Kahoot.it

Na een korte opwarming van de quiz gingen we over tot het verzamelen van ideeën en persoonlijke meningen, door middel van verschillende stellingen.
Stellingen:

- Groningen is groen genoeg (ja, nee, geen mening)

Uitkomst: nee: 97%. Bij navraag blijkt de persoon die ja zei nee te bedoelen en is de score 100%

- Welk argument is het belangrijkst voor het planten van bomen?
  Uitkomst: biodiversiteit: 56% van de stemmen.

Iemand had de optie 'anders' ingevuld, omdat het de hele avond gaat over de mens, terwijl het ook over de bomen zelf moet gaan. Een boom is een autonoom zelfstandig organisme.

- Wat is de belangrijkste reden om ergens geen bomen te planten?

Uitkomst: weinig plaats 28%, overlast 24%.
Bij overlast wordt gedacht aan schaduw, bladval, vruchtval etc.
Bij het antwoord anders wordt aangegeven dat de boom zelf de reden kan zijn om niet te planten. De boom moet wel de mogelijkheid hebben op die plaats gezond oud te kunnen worden.

- Is het belangrijk dat alle inwoners uitzicht hebben op tenminste 3 bomen?

Uitkomst: ja 80%, nee 13%.
Iemand heeft nee ingevuld, omdat het een 'communistische' stelling is. Een van de ja-stemmers geeft aan dat het mooi is om dagelijks van bomen te kunnen genieten.

- Waar moet de gemeente in de eerste plaats bomen planten?

Uitkomst: woonstraten 50%, rond scholen 36%, in parken 14%.

Vraag: onderschrijft de gemeente wat hier wordt genoemd?
Antwoord: ja, er is ook in de gemeenteraad over gesproken. Het Urban Forest Master Plan is toegelicht.

Vraag: handelt de gemeente hier ook naar?
Antwoord: nog niet volledig, niet alles gaat goed. De insteek is hoe de gemeente verder komt en het beter gaat. Er spelen ook andere belangen en dat geeft een zekere spanning. Het doel is om te komen tot een breed gedragen plan.

Vraag: is er een goed Nederlands woord te bedenken voor Urban Forest Master Plan?
Antwoord: het zou gemeentelijk bomenplan kunnen zijn, maar dat is niet hetzelfde. Suggesties voor een goede Nederlandse naam zijn welkom.

Vraag: hoe is het aantal van 5.000 bomen bepaald?
Antwoord: het aantal komt nog uit de vorige coalitieperiode en wethouder klimaatadaptatie en is als doel vastgelegd in het Groenplan. Het gaat om gedurende 5 jaar, jaarlijks 1.000 bomen extra te planten (dus bovenop de herplant).

Vraag namens Dorpsbelangen Noordlaren: wat voor soorten bomen moeten er komen? Er wordt steeds in het algemeen over bomen gesproken. Wat vindt u van exoten en van cultivars?
Antwoord van de heer Konijnendijk (persoonlijke mening): er zouden zoveel mogelijk inheemse soorten moeten worden geplant waar mogelijk. In bepaalde stedelijke situaties kan soms gekozen worden voor exoten (en dat kan soms nodig zijn, ook vanwege de slechte groeiplaats). Er kan ook een culturele waarde aan een exoot zitten.
Reactie van de vraagsteller: in het buitengebied is vaak sprake van floravervalsing.

Vraag: hoeveel ruimte heeft een boom nodig?
Antwoord: dit is afhankelijk van de soort, de ondergrondse situatie, gesteldheid van de bodem. Dit is van belang voor het zo groot en zo oud mogelijk laten worden van de boom.
De ondergrond is ook in gebruik voor kabels en leidingen en dit speelt een rol voor de boom.

Opmerking: het gaat nu steeds over nieuwe bomen, maar het moet ook gaan over het behoud van de reeds bestaande bomen.
Reactie: deze mening wordt breed gedeeld.

Vraag: hoeveel bomen worden er jaarlijks gekapt?
Antwoord: dit aantal is niet paraat, maar het eerder genoemde aantal van 5.000 nieuwe bomen komt bovenop de bomen die op grond van herplantplicht moeten worden aangeplant.

5. Groepsgesprekken

Er is een korte instructie over de groepsindeling en de taken (voorzitter, rapporteur).
Gesproken wordt over de volgende vragen:
- Waarom zijn bomen zo belangrijk voor Groningen?
- Waar liggen de mogelijkheden om Groningen groener te maken en meer te doen voor onze bomen? (Goede ideeën)
- Hoe kun je zelf een steentje bijdragen?

Terugkoppeling van de groepsgesprekken:
Groep 5: er is veel mogelijk om te vergroenen: naast bomen kunnen ook struiken en heesters worden geplant. Er zou minder gekapt moeten worden. Het doel is zoveel mogelijk groen. Wellicht ook kijken naar tijdelijk groen.
Groep 3 (mensen uit het buitengebied): kies inheemse soorten, omdat dat goed is voor de biodiversiteit. De cultuurhistorie is in het buitengebied waarschijnlijk belangrijker dan in de stad. Er moet nazorg zijn na het planten: water geven is jarenlang nodig. Hier kunnen bewoners ook bij worden ingezet, zeker in het

buitengebied. Neem bij ieder plan ook het groen mee. Slecht voorbeeld: het Forum, groen ontbreekt en dat is jammer.
Groep 6: de stad moet groener. Het gaat niet om bomen alleen, het gaat ook om ondergroei in verband met biodiversiteit. Geef de boom de ruimte. Vanuit de wijken en organisaties plannen maken om populieren te vervangen voor andere bomen. De wens is om tussen de populieren eiken en beuken te plaatsen, zodat deze kunnen groeien. Op termijn kan dan een aantal populieren gekapt worden. Er zijn wel plannen, maar de gemeente maakt te weinig gebruik van participatie, denkt te weinig mee in wat de bewoners willen. Het heeft te maken met kapbeleid en onderhoudsbeleid. Stop met het schoffelen onder bomen, laat de begroeiing staan.
Groep 4 (mensen uit de binnenstad): auto's weg uit de binnenstad, propageer deelauto's. De gemeente zou iets moeten doen aan de parkeerplaatsen in de stad die allemaal even groot zijn, creëer parkeervakken op maat. Door het terugdringen van de auto, ontstaat ruimte voor vergroening. Plan parken in nieuwe wijken en houd de planners en architecten eraan. Vergroen bij scholen. Er moeten minder populieren worden aangeplant. Propageer minder asfalt en meer groen. Binnentuinen zijn waardevol. Bijvoorbeeld de Reitemakersrijge. Bij het realiseren van nieuwbouw zouden openbaar toegankelijke binnentuinen moeten worden gerealiseerd (eventueel 's alleen overdag).
Groep 2: Binnen dit groepje waren tegenstellingen; niet alle meningen werden door alle groepsleden gedragen. Het moet groener. De groene ecologische structuur zou verbeterd moeten worden. Er zouden meer bomen op bedrijventerreinen geplaatst moeten worden. Meer inheemse bomen voor de biodiversiteit. Waardplanten (plant waarop een organisme bestanddelen vindt voor zijn groei, vermeerdering) zijn belangrijk voor bijvoorbeeld vlinders, insecten en vogels. De karkassen van oude bomen zouden kunnen blijven staan voor de bijen. Water is belangrijk bij wilgen, kattenstaarten etc.
Lindes worden vaak te hoog en te droog gezet en dat stopt de nectarproductie. Eén van de groepsleden is allergoloog en hij zou liever minder bomen hebben die allergieën veroorzaken. Pas bijvoorbeeld op bij het planten van berken. Het geeft gezondheidsproblemen en daarmee nemen de kosten ook toe. Sta toe dat mensen kunnen ontstenen en inplanten.
Groep 7: Dit groepje bestond uit één deelnemer. Het belangrijkste is om bestaande bomen te behouden. Zet daar alles op in. Er moet een veteranenbomenbeleid komen. Er moeten alternatieve beheervormen komen. Over het algemeen wordt er volgens bewoner in de gemeente verkeerd gesnoeid, er zouden cursussen gevolgd moeten worden om ecologisch te snoeien. Er is passie nodig.
Bomen hebben ruimte nodig, want bijvoorbeeld vallende takken moeten geen gevaar veroorzaken. Ga voor kwaliteit, bouw niet alles dicht. Kijk niet alleen naar aantallen woningen, ga voor de kwaliteit voor inwoners. Naast bomen ook struiken, kruiden, insecten, vogels, inheems. Bij De Held 3 heeft de gemeente als beleid gekozen voor verdichting (hoogbouw, weinig groen, veel asfalt). Dit is onbegrijpelijk.
Groep 1: Er zijn ook steden met veel bomen (Amersfoort, Arnhem). Zorg goed voor de bomen en zorg dat er meer bomen komen. In een compacte stad als Groningen is het voor bomen moeilijk, er is weinig ruimte. Een goed voorbeeld is het plantsoen op de zuidelijke ringweg. De auto's onder de grond en groen bovenop. Zorg voor ecologisch beheer, neemt de ecologische structuren serieus en voer dit ook door in de buitengebieden. Zorg voor een integraal gemeentelijk beleid waarin het groenbeleid is opgenomen. Het moet geborgd worden in de andere beleidsregels.
Nagedacht kan worden over tegeltaks. Het begint met educatie, er moet serieus werk gemaakt worden van natuureducatie.

Opmerking: het bedrijfsleven wordt gemist.
Reactie: met het bedrijfsleven en de woningcorporaties worden ook gesprekken gevoerd. De bedrijvenverenigingen waren ook uitgenodigd voor deze sessie, maar

weinig hadden zich hiervoor aangemeld.
Vraag: waarom is dat niet samengevoegd en kunnen we niet met elkaar spreken? Het samenkomen is heel belangrijk.
Antwoord: woningcorporaties bezitten ook grond en die kunnen 'meters maken', anders dan particulieren.
Het Urban Forest Master Plan is een plan van alle partijen (bedrijven, bewoners, organisaties etc.). Het is zoeken hoe en wanneer de verschillende partijen het best met elkaar verenigd kunnen worden. Dit is een nieuwe aanpak. Het doel is om met alle partijen in gesprek te gaan.
Opmerking: hier horen ook de agrariërs bij.
Groep 8: opmerking vooraf: natuureducatie door middel van schooltuinen is in Groningen heel goed geregeld. Er is gesproken over investeren in de binnenstad of in het buitengebied. Investeren in vergroening van het buitengebied is goedkoper, er is meer te realiseren voor hetzelfde geld. Bomen moeten niet heel dicht op de rijbaan worden geplant waardoor hoog opsnoeien niet nodig is. Er is ook boosheid in het groepje over hoe dingen soms gaan (bomenkap aan de singels). Er gaan dingen niet goed wat betreft participatie van burgers. Er is winst te behalen door te weten wat bewoners willen en hier rekening mee te houden. Er zou bij Meerstad een nieuw stadsbos geplant kunnen worden. Er zou ook speelnatuur moeten zijn, toegang tot de natuur (taxi's richting Stadspark). Participatie.
Burgers moeten zuinig zijn op hun eigen bomen. Goed onderhoud is heel belangrijk. Er gaat veel mis in het boomonderhoud (veel opsnoeien, slechte bodemstructuur). Boom- en groenbeheerders moeten goed worden geïnstrueerd.

6. Reflectie

De heer Konijnendijk heeft veel gehoord, er zijn veel kansen. Het groen en de biodiversiteit moeten sterker gepositioneerd worden in de wijken. Een integraal plan is echt nodig, niet alleen voor de groene sector maar ook met koppeling naar bijvoorbeeld gezondheid, wonen, infrastructuur. Heel weinig gemeenten durven dat te doen en wat Groningen doet is moedig en nieuw.
De frustratie die er leeft, wordt begrepen. Als we ons samen sterk kunnen maken voor bomen en groen, en onze passie, kennis en vaardigheden kunnen mobiliseren, dan kan dit een enorm belangrijk plan worden. Niet alleen op papier, maar een plan dat concreet kan worden gebruikt.
De gedane suggesties worden heel serieus genomen. Het wordt teruggekoppeld aan de andere partijen (bedrijven, woningcorporaties, kabelbedrijven). Het beleid voor bomen moet hoger op de beleids- en beheers agenda komen.

Opmerking: er zou meteen begonnen moeten worden, niet wachten tot het plan er is. De wijk Stadshavens staat op punt om te beginnen en bomen dreigen voor een groot deel gekapt te worden. Er staan oude bomen langs het water en die zullen verdwijnen. Het beton, de stenen staan centraal. Laat de bomen staan en plan daar omheen. Er moet naar de mensen worden geluisterd. Groen moet voorop staan. Het plan gaat gewoon door, ondanks inspraak.
Reactie: voor deze coalitie is het groen heel belangrijk, maar sommige afspraken zijn al veel eerder gemaakt. Er zit spanning op bepaalde onderwerpen. Mensen moeten kunnen wonen, maar ook groen is belangrijk. Er zijn afspraken in het verleden gemaakt waaraan soms ook financiële consequenties verbonden zijn. Soms moet iets met tegenzin doorgaan.

Vraag: er is een plan voor park Zuid bij de ringweg, maar ook daar moeten bomen gekapt worden, vanwege een oude historische zichtlijn richting de Martinitoren (een zichtlijn uit de 18^{e} eeuw). Dit is onbegrijpelijk. Die bomen moeten blijven staan.

Achteraf is ook gezegd dat de ringweg nooit door het Sterrebos had moeten worden aangelegd.
Antwoord: er zijn raadsvragen over gesteld. Geacht van het toekomstige bomenplan gaat het nu niet overal goed.

De voorzitter: er komt een verandering op gang; groen is belangrijk geworden. De politiek kiest voor Urban Forestry. Het zal niet meteen altijd goed gaan.
Het proces wordt op gang gebracht door deze gesprekken. Ideeën kunnen worden ingebracht.

De heer Konijnendijk: we zijn het met elkaar grotendeels eens. De insteek is: groen eerst. Bomen en groen moeten sterker staan, dat is de ambitie.

Opmerking: er is matig vertrouwen in.
Reactie: het gaat niet altijd goed. Deze bijeenkomst is de eerste over dit onderwerp. Vertrouwen moet ook ontstaan en gehoopt wordt dat het allerbeste voor de bomen zal worden gedaan. Met elkaar brengen wij het proces op gang.
De gemeenteraad moet uiteindelijk de keuze maken.

Het verslag van deze bijeenkomst en de presentatie worden toegestuurd.
Ideeën en suggesties kunnen worden gestuurd naar bomenplan@groningen.nl.

7. Vervolg

Er zullen updates komen en soms zal gevraagd worden naar meningen of om mee te denken (door het invullen van een vragenlijst).
In het najaar wordt een nieuwe bijeenkomst gepland om de stand van zaken te bespreken. Het plan is dan nog niet klaar. Het streven is om het plan aan het einde van dit jaar klaar te hebben voor inspraak, conform de procedure die in deze gemeente geldt.
In 2025 komt het plan in de raad.

Vraag: wanneer komen de volgende gesprekken? In Noordlaren kan het al afgesproken worden. Waarom moet er nog weer zoveel tijd overheen gaan? Voor de zandwegen ligt er ook een plan, maar er gebeurt nog steeds niets. Waarom kunnen de gedeelten waarover overeenstemming bestaat niet al worden vastgesteld en in werking treden?
Antwoord: zo werkt dat in de gemeente helaas niet.

Opmerking: er worden nu bomen geplant (reguliere bomenplant) met weinig soorten diversiteit. Die keuze is gemaakt, maar niet aan ons voorgelegd.

Suggestie: iemand stelt als Nederlandse naam voor het Urban Forest Master Plan voor:
Gemeentelijk Groenvoorzieningenplan.

Opmerking: op deze bijeenkomst worden jongeren gemist.

Voorstel: om het beleidsplan per gebied te bespreken. Er zijn 7 gebieden in Groningen en die zouden allemaal op lokaal niveau moeten worden besproken.
Reactie: de uitwerking – na planvorming - zal op wijk- /gebiedsniveau plaatsvinden in samenspraak met die gebieden.

Opmerking: een inspirerende omgeving is wenselijk voor een volgende bijeenkomst.
Reactie: die wens was er, maar bleek niet te realiseren voor deze bijeenkomst omdat die niet beschikbaar waren.

Vraag: er is ook geld uitgetrokken voor dit plan, maar ook voor verdichting. Hoe zijn die twee met elkaar te rijmen, in een en dezelfde gemeente?
Antwoord van de heer Konijnendijk: zonder dit plan gaat verdichting in elk geval winnen. Zorg dat er meer rekening wordt gehouden met bomen en groen, ook wanneer verdichting noodzakelijk is. Het is van belang tegenwicht te geven aan verharding.
De voorzitter: Er zijn binnen de gemeente verschillende belangen en daar zit spanning tussen. Gezorgd moet worden dat de verschillende voorzieningen (wegen, kabels, leidingen, huizen) er zijn, maar dat groen daarin belangrijk is.

Opmerking: er zijn architecten die groen in gebouwen integreren. De gemeente kan sturen via vergunningen.
Reactie: dit moet in beleid worden vastgelegd. Vergunningen zijn aan procedures gebonden.

Vraag: is het mogelijk om commentaar te kunnen leveren op het verslag, voordat het definitief is?
Antwoord: ja, er is ruimte om te reageren op feitelijke onjuistheden.

8. Sluiting

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun aandacht en de inbreng en sluit de bijeenkomst.om 21.45 uur.

3. Verslag kennismakingsbijeenkomst- 10 april 2024

Datum: Woensdag 10 april 2024
Tijdstip: 9.30-13.00 uur
Locatie: Coendersborg Groningen

Aanwezig: W. de Boer (beleidsmedewerker gemeente Groningen), Y. van Dijk (beleidsmedewerker gemeente Groningen), C. Konijnendijk (expert stedelijke vergroening en stadsbomen), T. Jansma (Pius Floris Boomverzorging en voorzitter), T. van de Hoef (Pius Floris Boomverzorging) en vertegenwoordigers van Waterschap Noorderzijlvest, Natuur- en Milieufederatie Groningen (NMFG), Enexis, Waterbedrijf Groningen, wijkklimaatambassadeurs (Vinkhuizen, Oosterpoort, Helpman, Korreweg), Woningcorporaties (Lefier, Nijestee, Wierden en Borgen, de Huismeesters).
Verslag: T. van de Hoef (Pius Floris)

Opening:
De voorzitter heet de aanwezigen welkom en geeft een korte uitleg van de ochtend. Naast het geven van informatie is deze avond vooral ook bedoeld om informatie en ideeën op te halen ten behoeve van het nieuw op te stellen bomenplan voor de gemeente Groningen. De bestaande beleidsplannen op dit gebied zijn inmiddels verouderd. De huidige coalitie wil de gemeente vergroenen. Dit doen we onder andere door in 5 jaar tijd 5.000 nieuwe bomen extra te planten. Deze bomen zullen op plaatsen moeten komen waar zij iets toevoegen aan klimaatadaptatie en bijdragen aan de biodiversiteit. Hoe kunnen slimmere keuzes worden gemaakt voor het vergroenen van de gemeente?

Introductie aanwezigen en hoe komen zij in aanraking met bomen
- Waterschap Noorderzijlvest: Komen veel bomen tegen in dagelijkse werkzaamheden, vaak staan deze in de weg. Willen graag meedenken en kansen bieden aan vergroening/meer bomen waar dat kan. Ook op eigen grond.
- Natuur en Milieufederatie Groningen: Beleidsmaker. Dagelijkse werkzaamheden rondom bomen en groen.
- Woningcorporatie Lefier: Veel te maken met bomen en hittestress en klimaat. Vaak staan bomen in de weg, maar desondanks worden bomen ook als kansen gezien
- Wijkklimaatambassadeur Vinkhuizen: Willen meer groen voor klimaatadaptatie in de wijk.
- Woningcorporatie Nijestee: 1200-1400 bomen in beheer. Veel vragen en problemen rondom bomen, zoals bijv. zonnepanelen. Vaak wil de woningcorporatie wel bomen planten, maar het beleid werkt dit tegen. Wanneer een boom staat wordt het erg moeilijk om deze later weer weg te halen.
- Waterbedrijf Groningen: Veel te maken met bomen bij en bovenop leidingen. Verder heeft deze organisatie te maken met nieuwe aanplant en verhoogde kosten rondom bomen. Door de aandacht voor bomen, moeten er veel kosten gemaakt worden om werkzaamheden uit te kunnen voeren.
- Woningstichting Wierden en Borgen: Krijgen vaak klachten over groen. De corporatie wil groen stimuleren, maar niet op eigen gebied. Dit omdat het beleid tegenwerkt wanneer een boom later weer verwijderd moet worden.
- Enexis: Ketenpartner in verduurzaming. Grote taak om netwerk te verzwaren, 1 op de 3 straten moet op termijn open. Lopen tegen hoge kosten aan bij werkzaamheden in relatie tot boombescherming.

- Woningcorporatie De Huismeesters: De vooropgezette beleidsdoelstelling “meer bomen” is soms makkelijker gezegd dan gedaan, ook omdat Groningen al best groen is. Persoon geeft hierbij het voorbeeld van een verplichting tot het verplanten van bomen. Echter was hier nergens plek voor. Ook is De Huismeesters huiverig om bomen te planten omdat ze volgens het beleid nooit meer verwijderd mogen worden wanneer ze kapvergunning plichtig zijn geworden. Er wordt gevraagd om maatwerk en flexibiliteit.
- Wijkklimaatadviseurs Oosterpoort: willen eensgezind meer groen in de buurt.
- Wijkklimaatambassadeur Helpman: Zet zich in om kleine groenprojecten gerealiseerd te krijgen en zetten zich in om bestaand groen hoger gewaardeerd te krijgen.
- Wijkklimaatambassadeur Korreweg: Zet zich in voor groen in de Korrewegwijk. Pleit voor de waardering van bestaand groen en groen laten ontstaan.

Presentatie door de heer Konijnendijk

De heer Konijnendijk helpt als deskundige Pius Floris en de gemeente met het ontwikkelen van een plan om het Groningse boombestand te verbeteren. Ideeën moeten worden opgehaald, omdat bij de aanwezigen veel kennis aanwezig is. Aan de hand van de PowerPointpresentatie (zie bijlage 1) wordt informatie gegeven.

Samenvatting van de presentatie:

- De helft van de Nederlanders ervaart overlast door warmte. Bomen kunnen helpen bij het verminderen van die overlast. De hitte veroorzaakt voortijdig overlijden en meer boomkronen zou dit kunnen verminderen.
- Kinderen leren beter in een groene omgeving.
- Bomen hebben effect op de mentale gezondheid.
- De boomkroonbedekking zou rond de 30 procent moeten liggen op wijkniveau.
- Urban forestry: alle bomen en vegetatie vormen één geheel, de gemeente is ook een bos. Het gaat om de verschillende functies van bomen: biodiversiteit, waterregulering etc.
  Het is van belang dat mensen de bomen ook echt zien en zien als onderdeel van de omgeving. Iedereen zou bomen in de buurt moeten hebben.
- Grote bomen hebben in veel gevallen de meeste waarde. Hiervoor is voldoende groeiplaats nodig en een goede bodem. Er moet een manier komen om die groeiplaatsen beter te beschermen, zodat de bomen groot en oud kunnen worden. Het gaat ook om goede soortkeuze en goed beheer.
- Lange-termijnplannen moeten gekoppeld worden aan concreet beheer, concrete acties. Hierbij is samenwerking nodig. Bij het maken van plannen komen bomen vaak als laatste aan de orde en worden ook snel weer uit de plannen verwijderd. Bomen moeten veel eerder op de agenda staan. Er dient ook aan flexibiliteit gewerkt te worden. Alleen zo gaan we (vergroenings-)doelstellingen bereiken.
- Principes: Met het UFMP wordt een ideale situatie nagestreefd. Hierbij gaat kwaliteit voor kwantiteit
- Waar en hoe? 4 voorbeelden van hoe de stad vergroend kan worden zijn behandeld.
- De presentatie eindigt met de uitleg wat een UFMP is. Er wordt vermeld dat er concrete doelstellen gesteld worden en hoe deze bereikt worden.

Quiz via Kahoot.it
Middels een quiz werden de aanwezigen getest op hun (Groningse) bomenkennis.
De winnaar heeft het boek *Rethinking urban green spaces* ontvangen.

Meningen via Kahoot.it
Na een korte opwarming van de quiz gingen we over tot het verzamelen van ideeën en persoonlijke meningen, door middel van verschillende stellingen.

Belangrijkste resultaten:
- Groningen is groen genoeg: oneens (15), geen mening (3)
- Duidelijke groennormen voor Groningen zijn een goed idee: eens (14) en ik weet het niet (3)
- Welk argument vind jij het belangrijkst voor het planten van bomen?: klimaat & tegengaan van hittestress (9), versterken biodiversiteit (3) en gezondheid van inwoners (3)
- Belangrijkste reden om geen boom te planten: Te weinig plaats (11) , overlast (3)
- Vind jij het belangrijk dat alle inwoners uitzicht hebben op ten minste 3 bomen?: Ja (10) en nee (5)
- Waar moet de gemeente op de eerste plaats meer bomen planten?: Rondom scholen, kinderopvang en zorgcentra (7), in woonstraten (6) en in onze parken (4).

Groepsgesprekken
Na de Kahoot quiz is tijd voor groepsgesprekken. Er is een korte instructie over de groepsindeling en de taken (voorzitter, rapporteur). Gesproken wordt over de volgende vragen:
- Waar liggen de mogelijkheden om Groningen groener te maken en meer te doen voor onze bomen?
- Welke concrete ideeën en acties kunnen daarbij helpen en wat kunnen wij als organisatie doen?

Terugkoppeling van de groepsgesprekken:
1e groep:
- Deze groep geeft aan dat er integraal gekeken moet worden bij het vergroenen. Alleen dan ga je grote stappen zetten.
- Bomen moeten meer prioriteit krijgen en niet meer als sluitpost bij een ontwikkeling betrokken worden. Dit geldt ook voor een herinrichting.
- Belangrijk is om te kijken wat op welke plek het meest belangrijk is. Compenseren van bomen kan ook op een andere plek/andere manier.
- Er moet voorlichting gegeven worden over bomen. Veel mensen zien alleen de overlast die een boom levert. Kennis uitwisseling is hierbij van belang.
- De groep is positief over de bijeenkomst. Het aan tafel zitten met stakeholders etc. wordt als goed ervaren.
- Groen moet in wijkbeleid verankerd worden. Anders wordt dit vaak vergeten in de praktijk.
- Er moet goed gekeken worden naar eigendom/grondgebruik.
- Groen blijft vaak te vrijblijvend. Voor waterafvoer etc. zijn eisen/normen vastgelegd. Dit moet ook voor groen gebeuren. Groen en blauw kunnen elkaar versterken.

- Vanuit de aanwezigen wordt een vraag gesteld over kennis bij de gemeente. Aangehaald wordt dat er maar 2 boomsoorten op het marktplein toegepast zijn. Dit wordt als gemiste kans gezien of ligt dit aan gebrekkige communicatie waarom er voor 2 soorten gekozen is?
-

2e groep:

Vraag 1:

- Er moet meer en beter (intern) gecommuniceerd worden.
- Flexibiliteit is belangrijk. Er wordt een voorbeeld gegeven dat het beleid een boomverplanting van een boom op een slechte plek in de weg staat. Terwijl deze verplant zou kunnen worden naar een geschikte plek.
- Er wordt voorgesteld dat het wijker/blijver systeem toegepast moet worden.
- Er mist een totaalvisie

Vraag 2

- Het waterbedrijf komt met een idee om bij reconstructies een mantelbuis in plantvakken aan te brengen. Dit voorkomt graafwerkzaamheden die schade aan groen toe kunnen brengen. Verwacht wordt dat dit op de lange termijn kostentechnisch gezien ook interessant is.
- Er moet meer interdisciplinair gewerkt worden. Woningbouw heeft geen overleg met het waterbedrijf.
- Er bestaat een WOW-portaal. Hierin zijn echter geen woningcorporaties opgenomen. Er wordt verzocht om dit wel te doen.
- Er dient meer samengewerkt te worden op financieel gebied. Kosten voor bijvoorbeeld zuigwerkzaamheden komen bij 1 partij te liggen. Ook dienen er op moeilijke plekken (bijv. weinig ruimte) ook bomen geplant te worden tegen hoge kosten. Deze kosten komen vaak ook bij 1 partij te liggen.
- Opmerking: Woningcorporaties huisvesten veel kwetsbare mensen met een “kleine portemonnee”. Bomen zijn niet hun hoogste prioriteit. De persoon mist particuliere huiseigenaren in de groep. Deze hebben vaak een grotere portemonnee.
- Opmerking. Er dienen betere afspraken gemaakt te worden. Wanneer afspraken vast liggen, werkt dit groen in de hand.

3e groep

- Volgens de groep zijn vaste normen gewenst. Dit biedt duidelijkheid.
- Er dient ook verticaal naar groen gekeken te worden (gevelgroen etc.)
- Er dient meer bestaand groen behouden en verbeterd te worden.
- Er dient meer gewerkt te worden volgens een gebiedsgerichte aanpak.
- Open plekken in de stad dienen open en groen gehouden te worden (geen inbreidingsprojecten).
- Er dienen strenge groennormen vastgelegd te worden bij de uitgifte van grond.
- De gemeente moet meer voorlichting geven over bijvoorbeeld een juiste boomsoort voor een gebied.
- Er dient een eenduidige boodschap omtrent groen uitgedragen te worden door de gemeente.

Reflectie

Er is veel feedback geleverd door de aanwezigen en er zijn levendige discussies gehouden. Het groen en de biodiversiteit moeten sterker gepositioneerd worden in de wijken. Een integraal plan is echt nodig, niet alleen voor de groene sector maar ook met koppeling naar bijvoorbeeld gezondheid, wonen, infrastructuur. Heel

weinig gemeenten durven dat te doen en wat Groningen doet is moedig en nieuw. Het zal dus niet in 1x goed gaan, maar het proces heeft tijd en met regelmaat input van stakeholders nodig.

Vervolg
Er zullen updates komen en soms zal gevraagd worden naar meningen of om mee te denken (door het invullen van een vragenlijst). Ideeën kunnen ook naar bomenplan@groningen.nl gestuurd worden.
In het najaar wordt een nieuwe bijeenkomst gepland om de stand van zaken te bespreken. Het plan is dan nog niet klaar. Het streven is om het plan aan het einde van dit jaar klaar te hebben voor inspraak, conform de procedure die in deze gemeente geldt.
In 2025 komt het plan in de raad.

4. Reacties op de 80% versie - februari 2025

In februari 2025 hebben we een 80% versie van het bomenplan toegestuurd aan alle betrokken organisaties. Het plan is aan ruim 50 organisaties gestuurd en hen is gevraagd om hierop te reageren. Met behulp van de ontvangen feedback zijn we tot een definitieve versie van het bomenplan gekomen en deze zal ter besluitvorming voorgelegd worden aan het college van B&W. De binnengekomen reacties en beantwoording vindt u in dit document.
Een deel van de organisaties/personen heeft gereageerd via de toegestuurde link naar google forms, waar per hoofdstuk een aantal vragen werd gesteld en waar uiteraard ook ruimte was om in zijn algemeenheid te reageren. Een ander deel van de respondenten heeft hun reacties rechtstreeks gemaild. De namen van de organisaties die gereageerd hebben vindt u terug onder hun reactie.

Onderstaande organisaties hebben via google forms gereageerd. Zij hebben een cijfer gegeven voor de algemene indruk van het bomenplan. Vanuit Boomgroep XR hebben drie leden gereageerd.

Organisatie	**Algemene indruk van het bomenplan**
DC Klinieken (allergieën)	Cijfer 3: Allergenen zijn onderbelicht in het document
Fietsersbond afdeling Groningen	Cijfer 7: Geen toelichting
Werkgroep Toegankelijk Groningen	Cijfer 7: Geen toelichting
Buurtvereniging Het A-Kwartier	Cijfer 8: Geen toelichting
IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie	Cijfer 6: Geen toelichting
Boomgroep XR (3 reacties)	Cijfer 7, 7 en 8: Geen toelichting
Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren	Cijfer 4: Geen toelichting
Boomwachters Groningen	Cijfer 6: Geen toelichting

Het overzicht begint met de algemene reacties die gegeven zijn en daarna komen de reacties per hoofdstuk. Per onderdeel komen dan eerst de reacties die via google forms zijn binnengekomen en daarna de reacties per mail.

ALGEMENE REACTIES	
Algemene reacties op de vraag in Google Forms: Heb je nog aanvullende opmerkingen die je eerder niet kwijt kon?	
REACTIE	**ANTWOORD**
Ik heb vorig jaar deelgenomen aan de voorlichtingsavond in Haren. Helaas is daar niet duidelijk naar voren gekomen hoe belangrijk het is om bij de boomkeuze rekening te houden met niet-allergene soorten, met het oog op de gezondheid van mensen met een boompollenallergie. Dit aspect verdient meer aandacht binnen het bomenbeleid (DC Klinieken (allergieën)	In de nieuwe versie van het Bomenplan is dit onderwerp expliciet opgenomen in paragraaf 2.3.2 'Overige voorwaarden en uitgangspunten', onder het kopje Allergieën en gezondheidseffecten.
1. Fietsers hebben vaak en veel last van opdruk van boomwortels, wat ook leidt tot verkeersonveiligheid. Zorg voor verharding en/of bomen die dit verminderen en waar nodig voor tijdig onderhoud om de overlast te beperken. 2. Het is een mooi en gedetailleerd plan; zorg ervoor dat de nadruk (lees meeste geld) wel bij de uitvoering terecht komt en niet bij eindeloos nader onderzoek en monitoring. 3. Betrek ook andere stakeholders/weg- en terreinbeheerders om de effectiviteit te verhogen (bv provincie Groningen als wegbeheerder oostelijke ringweg bij reconstructie tot "groene vallei" en ARZ zoals bij Ring Zuid.) 4. Naast bomen kunnen ook struiken/heesters bijdragen aan doelen masterplan en voor fietsers zorgen voor beschutting in het windrijke Nederland. 5. Denk aan koppelkansen om fietspaden te verbreden in combinatie met het planten van bomen.	1. Door goede ondergrondse groeiplaatsen aan te leggen en bij de huidige bomen te investeren in groeiplaatsverbetering zullen boomwortels meer ruimte krijgen. Hierdoor zal wortelopdruk worden verminderd. 2. Dit bomenbeleidsplan is een startpunt voor 50 jaar stapsgewijze vergroting, verbetering en versterking van de Groningse boomkroonbedekking en het bomenbestand. Hiervoor zullen we concrete acties, gekoppeld aan voldoende budget, uitvoeren om deze doelen te bereiken. Monitoring is echter nodig om tussentijds te meten of we de juiste acties uitvoeren en op tijd te kunnen bijsturen. 3. Samenwerking met andere overheden, waaronder de provincie en terreinbeheerders, is opgenomen als structureel onderdeel van het beleid (paragraaf 4.3.3). Ook de koppelkansenkaart helpt bij het afstemmen van ambities met externe partners, zoals bij infrastructuurprojecten. Bij reconstructies zoals de Oostelijke Ringweg benutten we deze samenwerkingsverbanden om

(Fietsersbond afdeling Groningen)	vergroening en boomstructuren vanaf het begin mee te nemen in de planvorming. Het plan benadrukt hiermee de regierol van de gemeente én het belang van integrale gebiedsprocessen. 4. In paragraaf 1.1.2 Biodiversiteit is toegevoegd dat ook ander groen, zoals struiken, een waardevolle bijdrage levert aan biodiversiteit en ruimtelijke samenhang. De focus van het Bomenplan ligt op het vergroten van kroonbedekking, met name in bebouwd gebied waar de impact op leefbaarheid en gezondheid het grootst is. In windrijke gebieden (voornamelijk buitengebied) is er meer ruimte voor de toepassing van struiken en mantel- en zoomvegetatie, als ecologische verrijking onder en tussen bomen. In de uitwerking via o.a. de handreiking 'biodivers inrichten van groeiplaatsen' wordt ook aandacht besteed aan de samenhang tussen bomen, struiken en andere vegetatie, in relatie tot de ruimtelijke context. 5. Het benutten van koppelkansen is een belangrijk uitgangspunt binnen het Bomenplan. Bij herinrichtingen zoeken we actief naar combinaties waarin vergroening en andere opgaven, zoals de verbetering van fietsverbindingen, samen kunnen gaan. Dit draagt bij aan een efficiënte en kostenbewuste uitvoering. Koppelkansen worden onder andere inzichtelijk gemaakt via de koppelkansenkaart (zie paragraaf 4.3.5).
M.b.t. Betrokkenen bomenplan # reactie pt. 18: We hebben 'Galm verminderen' opgenomen in de woordenwolk van waarderen. Wat moet ik mij voorstellen bij woordenwolk waarderen? Een heel andere vraag, die niets met slechthorendheid te maken heeft, maar met toename mentaal welzijn: Zal er ook aandacht komen voor meer bomen die in de herfst zo mooi kleuren? Als voorbeeld noem ik de rode kleur van de bomen aan de A-Weg en de fel gele bomen in het Noorderplantsoen (vlakbij de Plantsoenbrug). Ik kan daar zo van genieten. (Werkgroep Toegankelijk Groningen)	In juli 2024 is de visie voor dit bomenplan door ons college vastgesteld. Aan deze visie waren 4 thema's gekoppeld: waarderen, samenwerken, investeren en beheren. Onderwerpen die bij een thema hoorden hadden wij in een woordenwolk gezet. Bij de verdere uitwerking van de visie hebben we gekozen voor een andere opzet. De thema's met woordenwolken zijn dus niet meer terug te vinden in dit bomenplan. De oude visie is nog in te zien via https://gemeenteraad.groningen.nl/Documenten/Bijlage/Bijlage-Visie-en-thema-s-nieuw-bomenbeleidsplan.pdfDe juiste boom op de juiste plek is een uitgangspunt van dit bomenplan. De Groninger Bomenlijst dient hierbij als handreiking. In deze bomenlijst staan verschillende kenmerken van bomen waaronder de bladkleur in de herfst.

Van belang is voorts de verdeling van het bomenbestand over enerzijds de gemeente zelf en anderzijds particulieren, waaronder ook de semi-overheid. Het eigendom van de terreinen waar bomen staan en moeten komen is voor 60% in handen van de gemeente [met een boomkroonoppervlak van 16.3%] en voor 40% in die van particulieren [met een boomkroonoppervlak van 8.9%]. Voor wat betreft de te realiseren groei van het boomkroonoppervlak op terreinen die in particulier bezit zijn, merkt de nota op dat de gemeente wil stimuleren, dit is: inspireren en faciliteren [onder meer: bomen ter beschikking stellen]. De gemeente wil dit onder meer doen in overleg met woningcorporaties [het is zeker gewenst de Rijks-universiteit Groningen hier nadrukkelijk aan toe te voegen]. (Buurtvereniging Het A-Kwartier)	We hebben onderwijsinstellingen toegevoegd aan paragraaf 4.3.2
Gegeven de genoemde percentages lijken de bestaande regelgeving [voor wat betreft kappen en verplichte heraanplant] plus het voorgenomen stimuleren sterk onvoldoende om de beoogde groei op juist particuliere terreinen te doen plaatsvinden. Het lijkt niet te vermijden - en gegeven de belangen tevens niet anders dan te wensen - dat er voor wat betreft het boomkruinoppervlak - en ruimer: het groen - op terreinen die in particulier bezit zijn regelgeving wordt ontwikkeld van een soort die we nu nog niet kennen en in de nota ook niet wordt aangestipt. Wellicht zou men hierbij moeten denken aan regelgeving die lijkt op wat er nu is vastgelegd voor wat betreft rijks- en gemeentelijke monumenten die in particulier eigendom zijn. Verbinden zulke monumenten ons met het verleden, een vergelijkbaar soort regelgeving voor bomen [groen] in particulier eigendom zou vermoedelijk kunnen helpen om ons naar de gewenste toekomst te krijgen. (Buurtvereniging Het A-Kwartier)	Bomen met een stamdoorsnede groter dan 20 cm (omtrek circa 63 cm), gemeten op 1.30 meter boven maaiveld, worden beschermd door de omgevingsvergunning. Hiervoor geldt niet kappen, tenzij. Op particuliere terreinen is de reden voor het verwijderen vaak overlast. Alleen wanneer het belang voor het verwijderen van de boom groter is dan de waarde van de boom, mag een boom worden verwijderd. Sinds de aanscherping van de beleidsregels t.a.v. het kappen van bomen in 2022 passen we bij de herplantplicht maatwerk toe en leggen we ook voor particuliere tuinen een herplantplicht op voor de aanplant van een (kleinere) boom. Samen met een stimuleringsregeling voor de aanplant van bomen denken we dat we hiermee kunnen zorgen voor een toename van de boomkroonbedekking op particuliere terreinen. We denken niet dat regelgeving zoals deze er voor rijks- en gemeentelijke monumenten is, een grotere bijdrage zal leveren dan de huidige regelgeving.
Stadsecologie De gemeente Groningen heeft de ambitie om het boomkroonoppervlak (BKO) in woonbuurten te vergroten tot 30% tegen 2075. Dit plan sluit aan bij internationale modellen zoals het Urban Forest Masterplan en draagt bij aan een groenere, klimaatbestendige en leefbare stad. Als IVN Groningen Haren – Werkgroep Stadsecologie juichen wij deze ambitie toe. Echter, bij de beoordeling van het conceptstuk zijn er enkele kritische vragen en aandachtspunten naar voren gekomen, met name over de uitvoerbaarheid, effectiviteit en ecologische samenhang van het plan.	1. Mee eens. Het plan gaat over het bebouwde gebied. Daar vallen industrieterreinen ook onder. Dit hebben we verduidelijkt in het aangepaste plan. 2. In het bomenplan ligt de focus op het realiseren van 30% boomkroonbedekking omdat uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat dit een positief effect heeft op de gezondheid van onze inwoners en het de leefbaarheid verbetert. Al het groen draagt hieraan bij, echter zijn boomkronen het meest effectief. Naast de acties die we

1. Beperkte focus op woonbuurten – waarom geen industrieterreinen? Het plan richt zich uitsluitend op woonwijken, terwijl industrieterreinen en bedrijventerreinen vaak de grootste hitte-eilanden vormen. Waarom zijn industrieterreinen niet meegenomen? Uit de hittestresskaart van Groningen blijkt dat deze gebieden de hoogste temperaturen bereiken. Juist hier zou vergroening bijdragen aan temperatuurverlaging, luchtzuivering en wateropvang. Aanbeveling: Breid de focus uit naar industrieterreinen en andere hitte-eilanden. 2. Is de rol van warmte producerende sectoren voldoende onderzocht? Bomen zijn niet de enige manier om hittestress te verminderen. Wordt in dit plan ook rekening gehouden met de impact van verharding, asfalt en industriële warmteproductie? Combineer vergroening met andere maatregelen zoals schaduwcreatie en vermindering van verharde oppervlakken. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	vanuit dit bomenplan gaan uitvoeren, voeren we ook andere maatregelen uit om vergroening van onze gemeente te bevorderen zoals het vervangen van overbodige verharding door groen zoals beschreven in het Groenplan Vitamine G. Ten aanzien van verharding hebben we een eigen asfaltmengsel GemGroRefection ontwikkelt met een lagere oppervlaktetemperatuur dan regulier asfalt. Ook dit draagt bij aan het verlagen van hittestress binnen onze gemeente.
Realisme en effectiviteit van de 30%-norm. Het plan hanteert een algemene norm van 30% BKO per wijk. Dit roept vragen op over de praktische haalbaarheid en de ecologische meerwaarde. 1. Is 30% realistisch in dichtbebouwde wijken? 2. 2.In compacte wijken met flats en smalle straten kan het lastig zijn om deze norm te halen. Wordt gekeken naar alternatieve vergroening, zoals gevelgroen en daktuinen? 3. 3.Houdt de norm rekening met bevolkingsdichtheid? Het aantal inwoners per wijk varieert sterk. Wordt er rekening gehouden met de hoeveelheid groen per persoon in plaats van een generiek percentage per wijk? 4. Wat als particulieren niet meewerken? Een groot deel van de bomen staat op privégrond. Hoe wordt participatie gestimuleerd? Zijn er subsidies of andere stimulansen voor bewoners en bedrijven? 5. Aanbeveling: Vervang de generieke 30%-norm door maatwerk per wijk, waarbij bevolkingsdichtheid en ruimtelijke mogelijkheden worden meegenomen. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	1. We streven naar 30% kroonbedekking, ook in de binnenstad, omdat dit essentieel is voor een gezonde, leefbare en klimaatbestendige woonbuurten. We realiseren ons dat de opgave heel groot is in de dichtbebouwde binnenstad. Maatwerk is hierbij nodig, wat zich zal vertalen in de op te stellen boomstructuurkaarten. De looptijd van 50 jaar geeft ons de ruimte om bij herinrichtingen en nieuwbouwplannen stapsgewijs toe te werken naar 30% kroonoppervlak en waar nodig groeiplaatsen van bestaande bomen te verbeteren. In dichtbebouwde buurten met beperkte openbare ruimte richten we ons ook op het stimuleren van aanplant van bomen op particulier terrein. Door om de 4 jaar de boomkroonbedekking te meten weten we of we op de goede weg zijn. 2. Daar waar 30% boomkroonbedekking niet haalbaar is wordt ingezet op andere vormen van vergroening zoals gevelgroen, daktuinen en kruidachtige vegetatie. Hoewel deze niet meetellen voor de boomkroonbedekking, dragen ze wel degelijk bij aan verkoeling, waterberging, biodiversiteit en de beleving van groen. Op dit

	moment is de 30% kroonbedekking ingezet als generieke doelstelling. Er zijn voorbeelden van gemeenten die de doelstelling omrekenen naar de mate van bebouwing, maar hiervoor is nog geen wetenschappelijke onderbouwing. We volgen deze ontwikkelingen en passen eventuele maatwerk percentages toe bij de uitwerking van dit plan. 3. Bevolkingsdichtheid speelt hier geen rol. Wel kan de verhouding bebouwd versus onbebouwd een rol spelen (zie antwoord op vraag 2). Binnen het ontwerp omgevingsprogramma groennormen wordt deze wijze van berekenen wel meegenomen. 4. We kunnen particulieren niet verplichten om bomen aan te planten. Wel kunnen we de meerwaarde ervan aangeven en via subsidies of het weggeven van bomen ervoor zorgen dat meer bomen op particuliere gronden worden aangeplant. De buurten met de laagste kroonbedekkingspercentages zullen we hierbij voorrang geven. 5. Zie antwoord op vragen 1, 2 en 3
Onduidelijkheid over het 'Omgevingsprogramma Bomen 'Het plan verwijst naar een 'Omgevingsprogramma Bomen' als belangrijk beleidsinstrument, maar de inhoud blijft onduidelijk. Wat houdt dit programma precies in? Op pagina 10 en 37 wordt het genoemd, maar zonder toelichting op de doelstellingen, maatregelen en uitvoering. Aanbeveling: Geef een duidelijke uitleg over het Omgevingsprogramma Bomen en hoe het bijdraagt aan de uitvoering van het Urban Forest Masterplan. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	Het bomenplan zou in eerste instantie worden vormgegeven als omgevingsprogramma bomen. Bij nader inzien bleek het bomenplan niet te kunnen voldoen aan de vereisten van een omgevingsprogramma en fungeert het nu als beleidsvoornemen is bouwsteen van de Omgevingsvisie. Dit wordt in het bomenplan in 1.2. Beleidskader toegelicht.
De rol van parken en monumentale bomen. Het plan legt veel nadruk op nieuwe aanplant, maar erkent onvoldoende de ecologische waarde van bestaande bomen en parken. Hoe tellen parken mee in de 30%-berekening? Parken vormen een belangrijk deel van het stedelijk groen, maar hun bijdrage aan het BKO blijft onduidelijk. Wat is de status van monumentale bomen? In parken zoals het Zuiderpark en het Sterrebos staan monumentale bomen met grote ecologische waarde. Is er voldoende bescherming? Te veel focus op groeisnelheid. Het plan benadrukt bomen die bijdragen aan een groeiend BKO. Maar ook oude, langzaam groeiende bomen hebben een grote ecologische	De 30% boomkroonbedekkingsnorm geldt alleen voor bebouwd gebied (woonbuurten en industriegebieden). De grotere parken rekenen we niet mee. We willen niet dat bomen snel groeien, maar juist dat bomen oud kunnen worden. Bomen met grote kronen, zoals monumentale bomen, dragen het meeste bij aan de boomkroonbedekking. Daarnaast leveren monumentale bomen veel ecosysteemdiensten waardoor ze van groot belang zijn voor een gezonde leefomgeving. Door bij aanplant van nieuwe bomen te investeren in een goede groeiplaats en bij bestaande bomen groeiplaatsverbetering toe te passen, willen we ervoor zorgen dat

waarde, bijvoorbeeld als leefgebied voor insecten en vogels. Aanbeveling: Versterk de bescherming van monumentale bomen en maak expliciet hoe parken worden meegenomen in de BKO-berekening. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	meer bomen monumentaal worden. Monumentale bomen die aftakelen (veterane bomen) behouden we zo lang als mogelijk.
Biodiversiteit en spontane natuurontwikkeling. Het plan richt zich vooral op bomen, maar een bredere ecologische visie ontbreekt. Bomen in verhard gebied hebben beperkte ecologische waarde. In buurten zoals de Gruno buurt worden bomen in betonnen bakken geplant. Dit draagt bij aan het BKO, maar nauwelijks aan biodiversiteit. Hoe wordt spontane natuurontwikkeling meegenomen? Sommige gebieden ontwikkelen zich spontaan met bomen en struiken, zoals meidoorns en vlieren. Hoe worden deze gewaardeerd en beschermd? Te beperkte kijk op biodiversiteit. Het plan focust op bomen en hun groeiplaatsen, maar houdt nauwelijks rekening met andere elementen van het ecosysteem zoals schimmels, insecten, vogels en water. Aanbeveling: Neem een bredere ecologische visie op, waarin biodiversiteit niet alleen wordt gekoppeld aan boomaanplant, maar ook aan struiken, kruiden, bodembedekkers en fauna. We pleiten ervoor om specifiek bomen te planten die van belang zijn voor de ontwikkeling van ectomycorrhiza-vormende paddenstoelen, zoals eik, beuk, populier en berk. Deze soorten zijn van groot belang voor het ondersteunen van schimmelsoorten in het stedelijke ecosysteem. In gebieden zoals de Peizerweg langs de busbaan, waar eiken in de herfst talloze paddenstoelensoorten aantrekken, zoals parelamaniet, panteramaniet, vliegenzwam en russulas, is al te zien wat dergelijke bomen kunnen opleveren voor de biodiversiteit. Het is van belang dat de gemeente hierbij ook specifiek beheer in overweging neemt om deze ecologische relaties te ondersteunen en te versterken. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	Zoals we hierboven aangeven geldt de 30% boomkroonbedekkingsnorm alleen voor bebouwd gebied (woonbuurten en industriegebieden). Hier is weinig ruimte voor spontane natuurontwikkeling. Daarom benoemen we dit niet in dit bomenplan. We erkennen dat de waarde van bomen ligt in hun bijdrage aan een breder stedelijk ecosysteem. Bomen functioneren in samenhang met onderbeplanting, bodemleven, fauna en waterhuishouding. Bij de uitvoering van het plan wordt daarom niet alleen gestuurd op hoeveelheid kroon, maar ook op de kwaliteit en functie van vergroening, met oog voor ecologische samenhang, biodiversiteit, klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving. In de uitwerking via o.a. de handreiking 'biodivers inrichten van groeiplaatsen' besteden we aandacht aan de samenhang tussen bomen, struiken en andere vegetatie, afhankelijk van de ruimtelijke context.
Financiering, haalbaarheid en aansluiting op bestaande documenten. Het plan mist een financiële onderbouwing en concrete strategieën voor beheer en onderhoud. Daarnaast roept het vragen op over de samenhang met bestaande kennis en beleid. Onvoldoende aandacht voor privaat en gemeentelijk eigendom. Er is onduidelijkheid over de verdeling tussen privaat en gemeentelijk eigendom van de te beplanten gebieden. Dit zou duidelijker	Het financiële hoofdstuk is toegevoegd aan het plan. Voor de genoemde activiteiten in het plan is financiële dekking. De begroting voor de eerste vijf jaar van het programma Bomen is opgenomen in paragraaf 6.2. De verhouding privaat versus openbaar is aangepast in het plan. De gemeente Groningen bezit 26,7% van de totale oppervlakte, terwijl 73,6% in particulier eigendom is.

moeten worden gedefinieerd om effectief beleid te voeren. 60% van het oppervlak in gemeentelijk eigendom is niet realistisch. De claim dat 60% van het oppervlak van de gemeente in gemeentelijk eigendom is, blijkt feitelijk onjuist te zijn. Het is belangrijk dat het plan realistische cijfers en informatie bevat. Hoe wordt dit gefinancierd? Er wordt geen inzicht gegeven in budgetten of subsidiemogelijkheden. Onvoldoende aandacht voor beheer en onderhoud Het planten van bomen is één ding, maar goed beheer is essentieel. Hoe wordt dit georganiseerd en geborgd? Is het plan voldoende afgestemd op bestaande documenten? Een deel van de relevante informatie is al opgenomen in het Handboek Groninger Bomen. Zijn de bestaande documenten voldoende tegen het licht gehouden? Hoe is dat getoetst? Bevat het plan alles wat nodig is om een stevig beleidskader te vormen? Of blijven er belangrijke vragen open? Hoe kunnen we dit als externe partijen beoordelen? Aanbeveling: Voeg een financiële onderbouwing toe en besteed expliciet aandacht aan beheer en onderhoud. Onderzoek of het plan daadwerkelijk alles bevat wat nodig is voor een effectief beleid, of dat aanvullende toetsing en afstemming met bestaande documenten nodig is. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	Het beheer en onderhoud van bomen staat niet beschreven in het bomenplan maar in de nota 'Herijking zorgplicht'. Deze zal worden opgenomen in het Handboek Groninger Boom. Dit bomenplan vormt een strategisch beleidskader voor bomen met bijbehorend actieplan. Onderdeel hiervan is een grondige beleidsanalyse van boom gerelateerd beleid en een analyse van andere gemeentelijke beleidsdocumenten. Hiervoor verwijzen we naar bijlage I. Hierin geven we ook een overzicht van beleidsmatige raakvlakken en knelpunten bij een integrale afweging.
Breder perspectief: mondiale ontbossing. Vergroening van Groningen is positief, maar draagt slechts beperkt bij aan het wereldwijde klimaatprobleem. Wat is de echte impact van 1000 bomen per jaar? Als elders in de wereld duizenden bomen per dag verdwijnen, wat is dan het netto-effect? Moet Groningen zich ook inzetten voor mondiale herbebossing? De gemeente zou via VNG, de landelijke overheid of NGO's actief kunnen bijdragen aan internationale herbebossing. Aanbeveling: Stimuleer internationale samenwerking tegen ontbossing, naast lokale vergroening. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	We herkennen het bredere perspectief dat wordt geschetst. En beseffen ons dat mondiale ontbossing een urgent probleem is. Het Bomenplan richt zich primair op de lokale context, waar vergroening bijdraagt aan leefbaarheid, gezondheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie in onze eigen gemeente.
Aanvullende Kritische Opmerkingen: 1. 1.3.1 "De gedachte is dat alle bomen collectief bijdragen..."wij vroegen ons af of deze stelligheid wel wijsheid is. Moet er niet kritischer gekeken worden naar welke bomen daadwerkelijk bijdragen en welke misschien niet of minder? Dit zou ook moeten worden bekeken in het bredere plaatje van gehele ecosystemen. Het gaat namelijk om meer dan alleen de	1. In paragraaf 1.4.1 (voorheen 1.3.1 wordt inderdaad gesteld dat alle bomen bijdragen, maar dit is bedoeld als collectief uitgangspunt. We erkennen dat de mate van bijdrage per boomtype en locatie verschilt. In paragraaf 2.3.1 en via de handreiking voor het biodivers inrichten van groeiplaatsen wordt verder uitgewerkt hoe bomen –

bomenkroon. Sommige bomen, vooral in verhard gebied, kunnen mogelijk weinig bijdragen aan de biodiversiteit en het ecosysteem. 2. 2.3.2 "Juiste boom op de juiste plek "Het planten van enkel inheemse soorten lijkt geen vereiste of richtlijn. Wat wordt er bedoeld met "wensen en behoeften uit de omgeving"? Dit komt enigszins over als het ook gaat om esthetische voorkeuren, zoals hoe een boom eruitziet. Verderop in de tekst wordt gepraat over de Groninger Bomenlijst. Hoe is dit gekoppeld aan de keuze van bomen voor het plan? 3. 4.2/4.3 Actiepunten: Monitoring en in kaart brengen. De actiepunten die genoemd worden, gaan vrijwel alleen over monitoring en "het in kaart brengen van" de huidige situatie. Dit lijken voornamelijk eerste stappen te zijn, maar er ontbreken concrete vervolgstappen, terwijl dit plan voor 50 jaar is bedoeld. Moeten er geen actiepunten worden genoemd over de daadwerkelijke aanplant en uitbreiding van bomen, en over het beheer en onderhoud ervan op langere termijn? (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	afhankelijk van groeiplaats en context – meer of minder bijdragen aan biodiversiteit, klimaatadaptatie en leefkwaliteit. 2. In 2.3.2 wordt “wensen en behoeften uit de omgeving” breder bedoeld dan alleen esthetiek. Het gaat ook om gebruikswaarden zoals schaduw, zichtlijnen, allergeniciteit of veiligheid. De Groninger Boomsoortenlijst is gekoppeld aan deze overwegingen en biedt een selectie van soorten die passen bij uiteenlopende ruimtelijke én ecologische situaties. In de gebiedsgerichte toepassing wordt uiteindelijk de soortkeuze gemaakt binnen deze bandbreedte. 3. In het Bomenplan staan inderdaad veel acties m.b.t. het op orde brengen van de basis (monitoring, analyse en instrumentontwikkeling), maar het bevat ook concrete acties gericht op vergroting van het kroonoppervlak, het verbeteren van groeiplaatsen en participatie van bewoners en organisaties. In de aangepaste versie hebben we het aangepast/geconcretiseerd. Het plan zelf beschrijft in hoofdlijnen waar we op inzetten. Via de dashboards worden acties gemonitord, bijgesteld en eventueel aangevuld. Het Bomenplan bevat meerdere acties gericht op beheer en onderhoud van het bestaande bomenbestand. Denk aan groeiplaatsverbetering (actie 2), een meerjarenplan voor vervanging van bomen met onvoldoende herstelpotentie (acties 7a en 7b), en het vernieuwde beheerbeleid via de Herijking Zorgplicht.
Structureel worden struiken en kruiden vergeten, al het groen dat geen bomen zijn, die wel heel erg belangrijk zijn voor de biodiversiteit. Ik heb met Tom van Overbeek van Pius Floris gesproken die vertelde me dat dit wel gaat gebeuren. Ook dat inheemse beplanting op 1 komt te staan, mits geen groeikans, dat is heel belangrijk en ik hoop dat dit door de hele Gemeente doordringt! Bij bouwen neem groen direct mee met de planning, maar dat staat buiten dit plan? En groen wat echt toevoegt, dus geen bomen/planten uit Amerika of Azië en wel uit Europa. Scholing voor ieder, burgers, bestuurders, ambtenaren en groenwerkers. Als we het willen redden moeten we samen gaan werken met natuur, altijd en overal! Een andere voorwaarde om het te redden is als mensen samenwerken met elkaar, leren van elkaar, openstaan en communiceren	We delen de visie dat bomen onderdeel zijn van een groter ecologisch systeem. Een boom komt pas echt tot zijn recht in samenhang met een gezonde onderlaag van struiken, kruiden en bodemleven. We hebben enkele aanpassingen gedaan ter verduidelijking: In paragraaf 4.2.4 is opgenomen dat we een handreiking voor het biodivers inrichten van groeiplaatsen ontwikkelen, waarin ook ruimte is voor mantel- en zoomstructuren (bomen, struiken, kruidlaag) en ecologische verbindingen. In paragraaf 2.3.2 wordt uitgelegd dat de soortkeuze altijd wordt afgestemd op de lokale omstandigheden én het doel van de aanplant; of

(luisteren en spreken). Vannacht lag ik toch weer wakker van dit plan. Omdat ik het zo een gemiste kans vind als het alleen over bomen gaat. Een individuele boom middenin een stad heeft al een slechte start. Een boom met mantelzoom, dus struik en kruidenlaag is al een klein ecologisch systeem. Ook laat je dan aan de burger zien wat belangrijk is. Het gaat om een systeem van leven. Toch is het veel beter dan niets en zullen er individuele bomen geplaatst worden, simpelweg omdat het niet anders kan. Ik hoop dat we heel creatief en samenwerkend gaan worden met elkaar en met de belangrijkste partner voor het leven natuur! Heel veel succes! (Boomgroep XR)	het nu gaat om verkoeling, fijnstof afvang of versterking van biodiversiteit. Inheemse soorten hebben waar mogelijk de voorkeur, mits de groeiplaats dit toelaat. In sommige stedelijke situaties vraagt de veranderende klimaatomgeving om robuustere of droogteresistente soorten. De Groninger Boomsoortenlijst (zie actie 5 in paragraaf 4.1.2) helpt bij het maken van keuzes op basis van functie, locatie en groeipotentie. Deze lijst wordt periodiek geactualiseerd en afgestemd op ecologische uitgangspunten. We onderschrijven dat vergroening begint bij de planvorming en dat het succes ervan valt of staat bij samenwerking tussen vakmensen, bewoners, instellingen én met de natuur zelf. Deze oproep nemen we dan ook ter harte in de verdere uitvoering van het bomenbeleid.
Wij verwijzen naar ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden. (Boomgroep XR)	Het advies van 18 maart 2025 is opgenomen in dit document.

Algemene reacties binnengekomen via de mailbox bomenplan@groningen.nl

REACTIE	ANTWOORD
Op welke manier wordt de SES/wordt de GES verwerkt in het bomenplan 2025? (Bomenridders Groningen)	De GES (Gemeentelijke Ecologische Structuur) wordt meegenomen in de nog op te stellen bomenstructuurkaart. Deze kaart bundelt ecologische, landschappelijke en ruimtelijke structuren en verbetert daarmee de positionering van bomen binnen de gemeente.
Is of komen er pilot wijken in Groningen om ervaring in planning en uitvoering van het Bomenplan 2025 te bevorderen? (Bomenridders Groningen)	Het plan voorziet in een gefaseerde uitvoering waarbij pilotwijken worden aangewezen om praktijkervaringen te verzamelen. Buurten met een lage boomkroonbedekking geven we hierbij prioriteit. De acties voortkomend uit het bomenplan zullen wij, waar mogelijk, per buurt uitvoeren, monitoren en bijsturen, zodat deze in latere stadia effectiever kunnen worden ingezet.

Toegankelijkheid wordt nergens expliciet genoemd. Onze ervaring is dat als iets niet expliciet wordt genoemd, dat dit dan niet wordt meegenomen of onderbelicht blijft. Daarom verzoeken wij u om hier toch een specifieke paragraaf over op te nemen of dit anders als uitgangspunt te formuleren. (Werkgroep Toegankelijk Groningen)	Toegankelijkheid is in de nieuwe versie van het Bomenplan expliciet opgenomen als voorwaarde in paragraaf 2.3.2. Daar wordt onderstreept dat bij het planten van bomen en het inrichten van groeiplaatsen altijd rekening wordt gehouden met een veilige, toegankelijke openbare ruimte voor iedereen – inclusief mensen met een beperking. Hiermee is toegankelijkheid onderdeel van de uitgangspunten van het plan.
Inspraakmogelijkheid op het 100% document door bewoners is dan nog wel nodig. (Bewonersorganisatie Platform De Wijert)	De 100% versie komt in de inspraak voordat deze vastgesteld wordt.
Bedankt voor het toesturen van het mooie Bomenplan. Ik heb het vandaag globaal doorgelezen en vind het er erg goed uitzien. Ook de input en hoe gedegen jullie daarmee omgaan, deze integreren in de tekst, komt erg goed over. (Bestuur TRV Stadspark)	Geen aanpassingen
Vanuit waterschap Noorderzijlvest heb ik geen opmerkingen of aanvullingen. Het is voor ons een onderwerp dat een beetje buiten onze kerntaken ligt, maar ook wel relevant is. Met name qua locatie(keuze). Goed dat er ook in de documenten aandacht is voor 'water en bodem sturend'. Ook in het feedbackdocument en de verwerking daarvan in het masterplan. Kortom, wat ons betreft kan dit de 100%-versie worden. (Waterschap Noorderzijlvest)	Geen aanpassingen
Het Waterbedrijf maakt zich zorgen over de impact van het Bomenplan op de ondergrondse infrastructuur, met name de drinkwaterleidingen. (Waterbedrijf Groningen)	We stellen bomen gelijk aan andere ruimtelijke ontwikkelingen. Op gebieds-/buurtniveau maken we een integrale afweging. In hoofdstuk 4 benoemen we dat we bomen in principe terug planten op de huidige plek mits de groeiplaats volstaat en de kabels en leidingen voldoende beschermd worden.
Ik wens dat de gemeente Groningen éérst kwalitatief zorgdraagt voor de bestaande groenvoorzieningen en daarná pas met allerlei ambitieuze plannen komt. Meer aandacht voor de 'schade' als gevolg van schoolgaande jeugd in het Boudierplantsoen in de Weijert-Zuid. (reactie van een inwoner)	Kwaliteit van onderhoud heeft een hoge prioriteit binnen gemeente Groningen. We hebben de zorgen doorgestuurd naar de betrokken stadsdeelbeheerder in Zuid. Deze komt met een reactie op deze specifieke situatie.
Het concept Bomenplan 2025 heeft als doel om het boomkroonoppervlak en -volume in stedelijke en landelijke gebieden te vergroten en een monitoringsysteem te implementeren. De indieners van deze reactie waarderen de ambities, maar hebben zorgen en vragen, vooral over de situatie in het landelijke gebied van Haren.	We hebben een aanvulling gedaan met betrekking tot bomen in het landelijk gebied. Hieronder per onderwerp onze reactie en of er aanvullingen/wijzigingen zijn opgenomen in het plan:

Belangrijke aandachtspunten: 1. **Verslechtering boomkronen in Haren sinds 2019** – waargenomen afname van vitaliteit, dunnere kronen en hogere sterfte (als gevolg van verdroging Hondsrug), in contrast met de technische toename van kroonoppervlak volgens Terra Nostra. Pleidooi om naast technische metingen ook praktijkgerichte monitoring met deskundigen en bewoners op te nemen. 2. **Waterhuishouding**: De verdroging van de Hondsrug en het effect van waterwinning worden als belangrijke oorzaken van de boomproblemen gezien. Er wordt gepleit voor maatregelen zoals waterbuffers, aangepaste bermbeheer en gerichte irrigatie. 3. **Groeiplaatsen**: Bodemtype (zoals zand, klei, veen, keileem) wordt onvoldoende meegenomen bij groeiplaatsen. Waarom wordt dit niet expliciet benoemd? 4. **Biodiversiteit**: Onduidelijkheid over herkomst richtlijn 'maximaal 10 bomen van dezelfde soort'. Wordt gevraagd naar onderbouwing i.r.t. biodiversiteit en groeidynamiek. 5. **Ontbreken strategie voor nieuw bos/bomencorridors**: Geen aandacht voor aanplant van nieuwe bossen, bomencorridors, voedselbossen of samenwerking met provincie. Dit wordt als gemiste kans ervaren. 6. **Samenhang met andere plannen**: Relatie met andere gemeentelijke en provinciale groene nota's is niet helder. Bomenplan staat nu te veel op zichzelf. 7. **Omgevingsprogramma:** Vragen over de borging van het bomenbelang binnen het omgevingsprogramma: hoe wordt afgewogen t.o.v. andere belangen? 8. **Financiën en uitvoerbaarheid:** Onzekerheid over financiën, uitvoerbaarheid en organisatie. Hoe worden middelen, beheer, evaluatie, organisatieverandering en bewonersadvisering geregeld? 9. **Terminologie:** De benaming 'buurt' voor buitengebied is onjuist (en daarbij verwarrend en onduidelijk). (Stichting Landelijk Gebied Haren)	1. **Verslechtering boomkronen in Haren sinds 2019:** Door klimaatverandering wordt het steeds droger in Nederland. Dit heeft ook invloed op de groei van bomen. De impact van droogte op een boom wordt bepaald door het soort boom, de leeftijd, de groeiplaats en de locatie waar hij geplant is. Door het herstellend vermogen van een boom is het echter lastig te bepalen wat de oorzaak is van een verminderde vitaliteit. Dat kan droogte zijn maar ook een andere oorzaak hebben. In hoofdstuk 4 is een actie toegevoegd voor onderzoek naar de effecten van klimaatverandering op bomen (stresstesten droogte). Op basis van dit onderzoek bepalen we welke vervolgacties nodig zijn. 2. **Waterhuishouding:** Waterhuishouding wordt betrokken in een vervolgonderzoek. Suggesties voor experimenten zijn waardevol en worden meegegeven aan de uitwerking (o.a. bomenstructuurkaart), maar vallen buiten de scope van dit plan. 3. **Groeiplaatsen:** Bodemeigenschappen zoals vochtbehoefte en pH zijn opgenomen in de Groninger Boomsoortenlijst. Deze informatie wordt in de praktijk gebruikt bij soortkeuze. Geen wijziging in het plan nodig. 4. **Biodiversiteit:** De richtlijn is een ontwerpkeuze om soortendiversiteit te bevorderen en risico's te beperken. Er is geen bekend wetenschappelijk omslagpunt. De richtlijn blijft gehandhaafd als praktische vuistregel. 5. **Ontbreken strategie voor nieuw bos/bomencorridors:** Aanleg van grotere boomstructuren wordt meegenomen in de bomenstructuurkaart. De provinciale subsidieregeling Bos & Hout is verlopen, maar samenwerking met de provincie blijft relevant. Dit wordt verder verkend. 6. **Samenhang met andere gemeentelijke/planningsdocumenten:** In het plan wordt een bijlage toegevoegd waarin de samenhang met andere relevante beleidsdocumenten wordt toegelicht,

	waaronder de GES en Vitamine G. Daarnaast komt het landschappelijk perspectief terug via koppeling met de landschapsbiografie en de landschapskoers. 7. **Omgevingsprogramma:** Het bomenplan zou in eerste instantie worden vormgegeven als omgevingsprogramma bomen. Bij nader inzien bleek het bomenplan niet te kunnen voldoen aan de vereisten van een omgevingsprogramma en fungeert het nu als beleidsvoornemen is bouwsteen van de Omgevingsvisie. Het bomenplan positioneert bomen gelijkwaardig aan andere ruimtelijke opgaven. De daadwerkelijke integrale afweging vindt plaats binnen gebiedsontwikkelingen o.a. via ambitieweb en buurtraamwerken. 8. **Financiën en uitvoerbaarheid:** Een toelichting op financiële impact is opgenomen in het hoofdstuk over financiën. Bewonersadvisering is onderdeel van de participatie-aanpak en volgt in de uitwerking van het plan. 9. **Terminologie:** De totale gemeente is opgedeeld in buurten op basis van de CBS buurtindeling.
1. inzetten op inheems en divers 2. behoud van het stedelijk bos zoals het kleine stuk Sterrebos Noord en het grotere Sterrebos Zuid en een goede verbinding tussen deze twee via het “Zuiderplantsoen” om bomen te behouden en biodiversiteit te bevorderen 3. mantelzoomvegetatie bij Sterrebos Noord en Sterrebos Zuid aanbrengen 4. goed bomenbeheer door gemeentelijke werklui, die voor onderhoud parken, bos en bomen zorgen bij te scholen zodat ze geen schade berokkenen aan de bomen en ondergrondvegetatie bij uitvoering van hun werkzaamheden. Door hun kennis op dit gebied te vergroten, zullen ze een beter begrip hebben voor de samenhang in de natuur en de biodiversiteit en met meer respect en gevoel hun werkzaamheden uitvoeren.(Boomgroep XR Groningen)	1. We zetten waar mogelijk in op inheems, maar dit is niet voor alle situaties gewenst. In paragraaf 2.3.2 geven we aan dat inheems voor de hand ligt, maar dat de soortkeuze ook sterk gebonden is aan de plek en de eisen die de omgeving stelt. Diverse aanplant is toegelicht in paragraaf 4.2.2. 2. Met dit bomenplan zetten we ook nadrukkelijk in op het behoud van onze bestaande bomen. 3. Dit verzoek brengen we over aan de betreffende projectleider. 4. Onderhoud van bomen wordt uitgevoerd door gecertificeerde ETW-ers. Zij voeren het onderhoud uit zoals beschreven staat in de notitie Herijking Zorgplicht.

1. **Voeg een kortetermijndoelstelling van vier jaar toe om de boombedekking elke 4 jaar met 2% te verhogen van 12% naar 14%.** Een doel hebben voor 50 jaar in de toekomst, wanneer velen van ons er niet meer zijn, is te gemakkelijk om naar toekomstige generaties te blijven kijken om dit harde werk te doen. We hebben korte termijndoelen nodig voor duurzaamheid op de lange termijn. 2. **Gekwalificeerde boomverzorging** Huur een gekwalificeerd bedrijf in om de boombedekking te meten (niet Terra Nostra, die zeer verdachte metingen heeft gedaan volgens twee verschillende geaccrediteerde boombelastingbedrijven, één in NL en één in de UK). Terra Nostra is bewezen gebrekkig te zijn met ontoereikende methoden, zoals vertrouwen op metingen uit de winter (dus geen bladbedekking zichtbaar), waardoor de totale kroonbedekking enorm wordt onderschat. Terra Nostra berekende ook de totale boombedekking inclusief de met water bedekte gebieden van Groningen. 3. **66% Boomkroonverhouding zou vereist moeten zijn** Vereist dat boomverzorging de 2/3 kroon-tot-stamverhouding biedt voor gezondheid, stabiliteit en groeipotentieel op de lange termijn. Nu zijn de meeste stadsbomen precies het tegenovergestelde, met 35-40 kroon tot 60% stam. Dit moet veranderen en er moet leiderschap worden geïmplementeerd met betrekking tot de kritieke zorg die vereist is voor bomen. Als we deze eenvoudige regel zouden volgen, en zelfs rekening zouden houden met zichtbaarheid en de benodigde 4,5 vrije ruimte op straten, zouden we de levensduur van bomen drastisch kunnen verlengen. Nu worden veel bomen opgetild tot 7-10 meter. Dit is niet noodzakelijk en raadzaam. 4. **UTC** Corrigeer dit rapport om correcte metingen toe te voegen van de boomkroonbedekkingsgraad van Groningen, die volgens Cobra Groen 12,3% was in 2021. Waarom wordt de meting in dit rapport alleen van de stad vermeld en niet van de hele gemeente? (waarschijnlijk omdat de foutieve Terra Nostra-rapporten de gemeente laten zien met slechts 9% boombedekking). De gemeente is verantwoordelijk voor de hele gemeente en moet hierover rapporteren en verantwoording afleggen.	1. **Voeg een kortetermijndoelstelling van vier jaar toe om de boombedekking elke 4 jaar met 2% te verhogen van 12% naar 14%.** Via het dashboard Boomkroonbedekking sturen we op het bereiken van minimaal 30% kroonbedekking per buurt in 2075. Door vierjaarlijks te meten houden we de ontwikkelingen per buurt bij. De tussendoelen per woonbuurt zijn opgenomen in het bijlagenboek in bijlage IV. Hierin staan de tussendoelen voor 2030 opgenomen. Na 2030 worden nieuwe tussendoelen voor 2034 opgenomen en zo verder. 2. **Gekwalificeerde boomverzorging** Er zijn verschillende manieren om de kroonbedekking te meten. Verschil met andere onderzoeken kan komen door een andere aanpak, maar ook door technische vooruitgang. Terra Nostra is een gekwalificeerd bedrijf voor het meten van boomkroonbedekking. 3. **66% Boomkroonverhouding zou vereist moeten zijn** We werken volgens de Europese snoeistandaard en bijbehorend addendum, zie . https://gemeente.groningen.nl/bomenbeleid Deze gaat uit van een aanvaardbare kroonverhouding van 2:1 (kroon:stam). Een uitzondering kan gelden voor jonge bomen waar de verhouding kan beginnen bij 1:1. Het heeft altijd onze voorkeur een groter deel van de kroon te laten staan. 4. **UTC** Zie de beantwoording bij 2. 5. **Verleng de levensduur tot 80-200 jaar met goede zorg** Onze boomverzorgers zijn ETW (European Tree Worker) gecertificeerd en beschikken over de vereiste kennis en vaardigheden op het gebied van boombeheer. Oversnoei of snoei volgens de lions tail methode passen we niet toe. Wel werken we volgens de Europese snoeistandaard en bijbehorend addendum, zie ook de beantwoording bij 3. 6. **Jaarlijkse boomquota's moeten worden verboden**

5. **Verleng de levensduur tot 80-200 jaar met goede zorg** De gemiddelde levensduur is 35 jaar. Er worden enkele redenen gegeven die een rol spelen, maar de meest prominente reden, met nu 10 jaar studie, overleg en documentatie, is de zeer agressieve en aanhoudende oversnoei van boomkronen. Systematische liontail snoei en hoog opkronen met topzware, gevaarlijke bomen domineren in onze gemeente. Stadsbomen in Groningen worden letterlijk doodgesnoeid en vaak verwijderd op het moment dat ze de meeste voordelen beginnen te bieden in termen van CO2-vastlegging, biodiversiteit, schaduw, verkoeling, etc. 6. **Jaarlijkse boomquota's moeten worden verboden** Dit is een economisch model dat een stabiel inkomen oplevert voor de gebruikelijke gecontracteerde boomkwekerijen, maar dit mag geen reden zijn om elk jaar nog steeds vitale bomen te kappen - tot 600-700 gezonde bomen worden elk jaar verwijderd voor dit en de lakse implementatie van het vergunningsproces voor bomen. Steeds meer volledig gezonde bomen worden ernstig gesnoeid of verwijderd voor zonnepanelen. Het verwijderen van bomen is te progressief en er moet een defensievere aanpak worden gehanteerd. Te veel gezonde, niet-risicovolle bomen worden verwijderd bij de eerste tekenen van veroudering. 7. **Informatievoorziening rondom vergunningen** Vergunningen voor bomen moeten basisinformatie bevatten, zodat bewoners de kans krijgen om te onderhandelen/pleiten voor het behoud van bomen in hun buurt. Wij vragen al tien jaar om deze basisinformatie. Andere gemeenten verstrekken deze informatie, dus de gemeente Groningen kan dat ook. De redenen waarom zij dat niet doen, zijn duidelijk. a. Leeftijd van de boom b. Grootte van de boom c. Reden voor verwijdering d. iTreeTool en beoordeling van waarden e. een foto van de boom (de hele boom) zodat bewoners weten welke boom op de lijst staat. 8. **Website** Er moet meer basisinformatie op de website worden gedeeld, inclusief flyers over boomverzorging en wat u niet moet doen: toppen, lions tailing, over-raising etc. Ook moet er meer informatie worden gegeven over onrechtmatige redenen. Bijvoorbeeld, bomen worden niet verwijderd voor zonnepanelen, of	We kappen alleen bomen als daar een goede reden voor is (bijv. ziekte, ruimtelijke ontwikkeling) en niet om te voldoen aan boomkwekerij contracten. Rendementsverlies bij zonnepanelen is geen reden voor het verlenen van een kapvergunning. Ook snoeien wij niet om die reden. De te kappen gemeentelijke bomen staan aangegeven op de online bomenkaart. Hier is meer informatie te vinden over de reden voor verwijdering van een boom en om wat voor boom het gaat. Particuliere kapaanvragen en -vergunningen publiceren we net als andere gemeenten via de website van overheid.nl 7. **Informatievoorziening rondom vergunningen** We hebben een website over bomenbeleid- en beheer: https://gemeente.groningen.nl/bomenbeleid Hierop staat relevante informatie voor inwoners. Er wordt antwoord gegeven op veel gestelde vragen en er staat een video serie over boombeheer op. 8. **Website** Dit bomenplan is een strategisch actieplan met een langetermijnperspectief gericht op het vergroten van boomkroonbedekking in onze gemeente. Beheer van bomen speelt hierbij een belangrijke rol. Het doel van boombeheer is: • Toename van kroonbedekking en diversiteit binnen het bomenbestand. Boombehoud staat voorop; • Boomveiligheid is een randvoorwaarde en geen doel; • Inspecties en onderhoud worden gebaseerd op het werkelijke risico en de gevaarzetting van de locatie; • Bomen moeten hun natuurlijke kringloop zoveel mogelijk kunnen doorlopen. Bij bomen met een lange levensduur hebben alternatieve maatregelen de voorkeur boven kap van de bomen. 9. **Veteranenboomverzorging** Zie de beantwoording bij 5.

omdat ze te hoog lijken, of omdat ze bladeren, pollen of bloemen verliezen. Zoveel gemeenten buiten NL hebben deze informatie, maar de informatie op de site van de gemeente is vaag en moeilijk te vinden. Ook flyers met best practices, zoals de 2/3 boomkroonverhouding, zouden erg nuttig zijn. 9. **Veteranenboomverzorging** We moeten ervaren veteranenboomexperts vinden. De bomen in onze parken zijn ook te veel gesnoeid, getopt en niet behandeld met de deskundige zorg die ze nodig hebben. Toen ik foto's (meer dan 100 foto's en verschillende video's van het snoeien van bomen) liet zien aan de voormalige directeur van ISA, zei hij dat ons stedelijk bos de komende decennia enorm zou lijden onder ondermaatse en te agressieve boomverzorging. Onze ITT- 3 gecertificeerde boomverzorgers zijn, als ze ernaar gevraagd worden, niet bekend met concepten als massademping of de boomkroonverhouding, wat basiskennis is voor zorgvuldig snoeien van bomen. Voeg een lijst toe van alle monumentale en veteranenbomen, niet alleen de officieel geregistreerde. Deze kunnen worden vastgesteld met lidar en remote sensing en moeten elke 4 jaar worden bijgewerkt. 10. **Geef bomen voldoende takstructuur voor biodiversiteit** Omdat bomen routinematig worden uitgehold "hol gesnoeid" is er weinig structuur voor vogelnesten. Ik hoorde zelfs onze leider van stedelijke bomen beweren dat ze alle binnenste takken schoonmaken om de trekkracht te verminderen, net als bij een zeilboot. Deze metafoor is al lang geleden afgedaan als totaal onverenigbaar met de intense complexiteit van de architectuur van boomtakken. Maar je hoeft alleen maar naar alle 20-40 jaar oude bomen te kijken om dit beleid te zien. Dit beleid is schadelijk op zoveel niveaus en veroorzaakt: a. Zonnebrand b. Scheuren in de stam c. Topzware, gevaarlijke bomen d. Bomen die sterven door gebrek aan hulpbronnen (omdat er zo weinig bladdragende takken in de onderste helft van de boom zijn). e. Geen ruimte voor vogelnesten en eekhoorns. **Kort samengevat** Het doel van 2075 legt de verantwoordelijkheid veel te ver in de toekomst. We hebben doelen nodig voor elke 2-4 jaar, dus één voor ten minste 2030. Dat is	10. **Geef bomen voldoende takstructuur voor biodiversiteit** Zie de beantwoording bij 5.

een grote herziening die moet worden doorgevoerd. De afgelopen 10 jaar waren er geen doelen en geen verantwoordingsplicht, zodat elk nieuw project waarvoor bomen moeten worden verwijderd, kon worden geaccommodeerd. Dit moet drastisch worden herzien en verboden, anders wordt dit weer een document met weinig impact. We hebben een van de laagste boombedekkingspercentages in Nederland. Er zijn een aantal ongelooflijk basale zaken die de meeste stedelijke boombosbouwprogramma's hebben die hier in Groningen niet worden geïmplementeerd (inclusief basisinformatie voor boomvergunningen - nog steeds niet vereist!). Ik heb 10 punten in deze herziening van dit plan opgesomd, voor concrete meetbare actie met echte impact. Omdat dit plan wederom geweldig klinkt, maar echt geen verantwoordingsplicht heeft op de korte en middellange termijn. (Boomwachters Groningen)	

Reacties op hoofdstuk 1

Reacties op de vraag in Google Forms: Heb je aanvullende opmerkingen bij hoofdstuk 1?

REACTIE	ANTWOORD
Allergie wordt in de hoofdstuk genoemd. Er is aandacht voor de gezondheidsvoordelen van groen, maar niet voor de mogelijke nadelen van boomsoorten die allergenen verspreiden. Het volgende ontbreekt: - Geen vermelding van de negatieve effecten van bepaalde bomen op mensen met een pollenallergie. Geen afweging tussen de gezondheidsvoordelen van groen en de nadelige effecten van pollen op een grote groep inwoners. Geen verwijzing naar RIVM-onderzoeken of hooikoortsincidentiegegevens om dit mee te nemen in boombeleid. (DC Klinieken (allergieën)	We hebben een aanpassing gedaan door allergieën explicieter op te nemen in paragraaf 2.3.2 'Overige voorwaarden en uitgangspunten', onder het kopje 'Allergieën en gezondheidseffecten'.
Waak ervoor dat je definitie van biodiversiteit niet uitsluitend wordt bekeken vanuit het nut voor de mens in de stedelijke omgeving; biodiversiteit heeft intrinsieke waarde en gaat verder dan puur functioneel denken. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	In paragraaf 1.1.2 benoemen we dat biodiversiteit de basis van het leven op aarde is, en dat ieder organisme een rol speelt in het ecologisch evenwicht. Daarmee erkennen we ook de intrinsieke waarde van biodiversiteit.

Ik mis ecologie, het wederzijds afhankelijk zijn. Bomen, struiken en andere onderbeplanting werken samen. Er moeten niet alleen bomen geplant worden maar vooral ecosystemen. Een boom inclusief mantelzoom, waar kan bied veel voor het dieren en plantenleven. Het bewustzijn dat de mens afhankelijk is van levende natuur komt daar automatisch uit voort. Zonder natuur gaan we dood, bomen zijn een onderdeel, wel heel belangrijk maar een deel van het grotere geheel. (Boomgroep XR)	We delen de visie dat bomen onderdeel zijn van bredere ecosystemen. In het plan wordt daarom niet alleen gestuurd op kroonbedekking, maar ook op kwaliteit van de groeiplaats en ecologische samenhang, zoals mantel- en zoomvegetatie (zie aangepaste tekst in paragraaf 4.2.4). Het besef van wederzijdse afhankelijkheid tussen mens en natuur ligt aan de basis van dit plan.
Inheemse planten zijn ook belangrijk omdat ze deel uitmaken van een ecosysteem dat hier in de loop van de tijd gegroeid is. Daarom dus graag wel vooral inheemse bomen. Het is de vraag hoe de ontwikkelingen in de toekomst verlopen. Behoedzaam zijn met het introduceren van nieuwe soorten is wel aan te bevelen, omdat anders een natuurlijk evenwicht snel verstoord kan raken. Belangrijk is ook om veel nadruk te leggen op behoud. Dit komt wel terug maar mag nog meer benadrukt worden. De gemeente heeft bij diverse projecten volwassen bomen, met een grote boomkroon laten kappen. Er worden dan wel veel nieuwe bomen geplant, maar die hebben voorlopig nog geen grote boomkroon. Dit speelt bijvoorbeeld bij het Betonbos en bij het Sterrebos. Bij het Betonbos wordt een prachtig stuk natuur gesloopt voor woningbouw en even verderop wordt een park gepland, op een stuk waar nu nauwelijks natuur is. Omwonenden protesteren hiertegen, maar worden nauwelijks gehoord. Bij het Sterrebos worden brede verharde paden aangelegd, die schadelijk zijn voor het ecosysteem. De gemeente promoot tegels wippen, maar gaat zelf in een waardevol groen bos als het Sterrebos brede tegelpaden aanleggen. (Boomgroep XR)	We erkennen het belang van inheemse soorten en de ecosystemen waarin ze zijn ingebed. In het plan geven we dan ook aan dat inheemse beplanting de voorkeur heeft, mits de groeiplaats en functie dit toelaten (zie paragraaf 2.3.2). Tegelijkertijd vraagt het veranderende klimaat soms om soorten die beter bestand zijn tegen droogte of hittestress. We gaan hier behoedzaam mee om. Over specifieke projecten zoals het Betonbos of het Sterrebos worden besluiten genomen in bredere gebiedsprocessen.
Ik mis dat een afname in biodiversiteit klimaatontwrichting versterkt. Verder is de gezondste stad nogal geflatteerd. Het Noorden is relatief koel en heeft een relatief schone lucht. (Boomgroep XR)	We hebben verduidelijkt in paragraaf 1.1.2 dat biodiversiteitsverlies kan leiden tot het instorten van ecosystemen, met grote gevolgen voor mens én klimaat.
Dit hele plan lijkt voor de stad geschreven, Zoals we in de eerste bijeenkomst hebben aangegeven en wat ons ook is toegezegd is dat deelgebieden losgekoppeld worden van het stadse! De hele gemeente kan niet onder een paraplu vallen. De stadse blik op het ommeland moet er uit! (Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren)	De doelstelling van 30% boomkroonbedekking gaat met name over de bebouwde omgeving, en dus ook over de dorpen. Bij de uitwerking op buurtniveau gaan we ook in op de rol van de bomen in het buitengebied.

Reacties op hoofdstuk 1, binnengekomen via de mailbox bomenplan@groningen.nl	
REACTIE	**ANTWOORD**
P11 We verzoeken de gemeente om actie te ondernemen (of experimenten aangaan) om water beter vast te houden om verdroging van de bodem (vooral op de Hondsrug) tegen te gaan en ook dat beuken in een rij worden beschermd als er een boom uit de rij bomen doodgaat. (Stichting Landelijk Gebied Haren)	In hoofdstuk 4 is een actie toegevoegd voor onderzoek naar de effecten van klimaatverandering op bomen (stresstesten droogte). Op basis van dit onderzoek bepalen we welke vervolgacties nodig zijn. In het bomenplan streven we naar soortendiversiteit om risico's op ziekten, plagen en monoculturen te beperken en de ecologische waarde te vergroten. We erkennen dat dit niet overal wenselijk of passend is. In paragraaf 4.2.2 wordt daarom expliciet ruimte geboden voor situaties waarin een cultuurhistorisch of landschappelijk beeld vereist dat één soort per rij wordt aangeplant. In die gevallen kan worden gewerkt met visueel vergelijkbare soorten die genetisch verschillen, mits dit past bij de locatie en het ontwerp. Tegelijkertijd vraagt het veranderende klimaat soms om soorten die beter bestand zijn tegen droogte of hittestress. We begrijpen dat bomen die er op het oog hetzelfde uitzien niet per se genetisch verwant zijn, en dat bomen die wél verwant zijn juist visueel kunnen verschillen. Daarom vraagt het combineren van soortendiversiteit en een samenhangend straat- of laanbeeld om maatwerk en zorgvuldige keuzes. Die ruimte biedt het plan nadrukkelijk; zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied.
P12 (1.3.3) Genoemd wordt o.a. 'recreëren'. Is er een reden om 'wonen' niet te noemen? (Stichting Landelijk Gebied Haren)	P12: Het is geen bewuste keuze geweest om wonen niet te noemen. We hebben verblijven of wonen toegevoegd.
p20 De percentages lijken ons onbestaanbaar dat de gemeente 60% van het totale oppervlakte in eigen bezit heeft en dat 40% in bezit is van particuliere eigenaren. (Stichting Landelijk Gebied Haren)	p20: Uit de Terra Nostra analyse blijkt dat van het totale grondoppervlak circa 27% gemeentelijk eigendom is. Binnen het hoogstedelijk deel van de gemeente is dit ongeveer 50/50. We hebben het aangepast in de nieuwe versie.
P19, p20 (Bomenbeleid), **tevens p7 en tabel 2** (Groenanalyse van Terra Nostra). Verwarrend zijn de categorieën openbaar, publiek en privaat. Graag verduidelijking. (Stichting Landelijk Gebied Haren)	P19,P20: In de groenanalyse van Terra Nostra worden twee eigendomstypen onderscheiden, namelijk privaat en openbaar. Onder privaat vallen alle bomen die niet in eigendom zijn van de gemeente Groningen (zie pagina 7 van groenanalyse Terra Nostra). We hebben dit verduidelijkt in het aangepaste plan.

Reacties op hoofdstuk 2

Reacties op de onderstaande vragen m.b.t. hoofdstuk 2 in Google Forms:

1 Het hoofddoel van dit plan is 30% kroonbedekking voor alle woonbuurten in 2075. Is het voor jou helder waarom we voor dit doel hebben gekozen?
2 Kan je je vinden in deze doelstelling?
3 Heb je nog vragen of opmerkingen over de doelstelling?
4 Paragraaf 2.3 gaat over de voorwaarden van zowel een gezonde kroonbedekking en de overige voorwaarden en uitgangspunten. Herken je je eigen input in de voorwaarden?

REACTIE	ANTWOORD
1 Enigszins **2** Ja **3** Nee **4** Nee (DC Klinieken (allergieën)	Aanpassingen n.v.t.
Aanvullende opmerkingen: Ontbreekt: - Geen criteria voor het minimaliseren van allergenen bij de keuze van boomsoorten. - Geen richtlijnen om hoog-allergene bomen te vermijden in woonwijken, parken en drukke gebieden. - Geen aandacht voor hoe een veranderend klimaat mogelijk de pollenproductie verlengt of verergert. Door zachte winters bloeien de bomen eerder en wordt het hooikoortsseizoen langer. Verbetering: → Toevoegen dat boomsoortenkeuze mede afhankelijk moet zijn van hun impact op allergieën. → Gebruik maken van allergiearme beplantingslijsten -> gebruik het bomenkompas: https://www.lumc.nl/over-het-lumc/maatschappelijke-rol/bomenkompas/. Ik zie hier geen referentie naar terug. (DC Klinieken (allergieën)	We erkennen dat bomen niet alleen baten opleveren voor gezondheid en klimaat, maar dat sommige soorten ook nadelige effecten kunnen hebben – met name voor mensen met hooikoorts of andere pollenallergieën. We begrijpen het punt dat dit onvoldoende aan bod komt in het plan. Naar aanleiding van deze input hebben wij het plan op de volgende punten aangepast: • In paragraaf 2.3.2 (De overige voorwaarden) is een expliciete passage toegevoegd over allergeniciteit en gezondheidseffecten. • We benoemen het belang van het vermijden van hoog-allergene soorten op plekken waar veel mensen verblijven, zoals woonwijken, scholen en zorginstellingen. • Het Bomenkompas van het LUMC wordt genoemd als hulpmiddel om beter onderbouwde keuzes te maken bij de selectie van boomsoorten. • In de Groninger Boomsoortenlijst wordt in de kolom ‘overlast’ de allergene werking van bomen aangegeven.

1 Ja **2** Ja **3** - **4** n.v.t. (Fietsersbond afdeling Groningen)	Aanpassingen n.v.t.
1 Ja **2** Ja **3** De doelstelling is bijzonder ambitieus **4** Ja (Buurtvereniging Het A-Kwartier)	Aanpassingen n.v.t.
1 Ja **2** Nee **3** De doelstelling moet niet alleen gericht zijn op boomkronen en bedekking. Belangrijker is de relatie tussen de bomen onderling en de beplante omgeving. Je komt tot een waarde van 30% wanneer je je enkel richt op de boomkroon, maar dit staat haaks op de inleiding over biodiversiteit, waarin het bredere ecosysteem en de onderlinge relaties centraal staan. Wat betreft het kopje "biodiversiteit": de afname ervan is niet alleen een dreiging voor de mens, maar de mens zelf vormt de grootste bedreiging voor biodiversiteit en daarmee ook voor zichzelf. **4** Nee (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	Reactie op 3: Het vergroten van de boomkroon is een centrale doelstelling van dit masterplan, als belangrijke indicator voor vergroening en stedelijke veerkracht. Tegelijkertijd is kroonoppervlak geen opzichzelfstaand doel: de waarde van bomen ligt in hun bijdrage aan een breder stedelijk ecosysteem. Bomen functioneren in samenhang met onderbeplanting, bodemleven, fauna en waterhuishouding. Bij de uitvoering van het plan wordt daarom niet alleen gestuurd op hoeveelheid kroon, maar ook op de kwaliteit en functie van vergroening, met oog voor ecologische samenhang, biodiversiteit, klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving.
Aanvullende opmerkingen: Het is essentieel om minder op te ruimen en aan te harken; zelfs dode bomen spelen een cruciale rol in het ecosysteem. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	Daar zijn we het mee eens. Het uitgangspunt van minder opruimen en aanharken communiceren we ook richting onze inwoners. Het belang van dode bomen nemen we mee in onze communicatieplan.
1 Ja **2** Ja **3** Mijn woonstraat is niet erg mooi, bij storm viel een boom op de auto van de overbuurman, als je dat gebeurt wil je niet graag weer een boom voor je deur. Ook waren de bomen elk jaar vol rupsen wat de auto’s bevuilde. Dit is een klein voorbeeld, maar begrip voor weerstand tegen bomen bij bewoners is belangrijk. Denk goed mee en werk samen met bewoners. **4** Nee (Boomgroep XR)	Reactie op 3: Nemen we mee in onze communicatie over bomen.

Aanvullende opmerkingen: Er wordt alleen over bomen gesproken niet over het ecologische systeem waar ze onderdeel van zijn. Een boom wordt weerbaarder, de situatie is levensvatbaarder als je boom en mantel-zoom vegetatie plant. Ik zou heel graag houtwallen wensen, bijv. grasperken in Kostverloren. Dan voeg je echt iets toe voor biodiversiteit. (Boomgroep XR)	We delen de visie dat bomen onderdeel zijn van bredere ecosystemen. In het plan wordt daarom niet alleen gestuurd op kroonbedekking, maar ook op kwaliteit van de groeiplaats en ecologische samenhang, zoals mantel- en zoomvegetatie (zie aangepaste tekst in paragraaf 4.2.4).
1 Ja **2** Ja **3** Sommige buurten hebben niet zo veel bomen, maar wel andere natuur. Bijvoorbeeld een meer. Daarvoor mogelijk een andere doelstelling, omdat ook andere natuur zeer waardevol is. **4** N.v.t. (Boomgroep XR)	Reactie op 3: We zijn het eens dat ook andere vormen van groen en natuur (zoals waterpartijen of kruidenrijke graslanden) een belangrijke ecologische en ruimtelijke waarde hebben. In de definitieve versie van het plan hebben we in de toelichting op de 30%-doelstelling een passage toegevoegd over de rol van ander groen en water. Ook hebben we daarbij recente inzichten opgenomen, waaronder de bevindingen van de KU Leuven, waaruit blijkt dat bij een lagere boomkroonbedekking extra 'klimaatgroen' nodig is om tot vergelijkbare effecten te komen. Dit sluit ook aan bij de Europese richtlijn, waarin wordt gesteld dat een kroonbedekking van 10% aanvaardbaar is wanneer 45% ander groen aanwezig is. Dit soort nuances helpen ons om gebied specifiek en realistisch met de doelstelling om te gaan.
Aanvullende opmerkingen: Ook hier weer goed dat er gewezen wordt op het behoud van bestaande bomen met een brede kroon. (Boomgroep XR)	Aanpassingen n.v.t.
1 Ja **2** Ja **3** Ik heb een opmerking over de 6 V's. In mijn visie biedt deze benadering te weinig inzicht in de mogelijkheden biodiversiteit te verhogen doet dit wel. BioDiverCity (Bureau Waardenburg e.a). Ook in een bomenplan is dit aspect van belang **4** N.v.t. (Boomgroep XR)	Bomen spelen een belangrijke rol in de biodiversiteit. Bij de keuze van boomsoorten en de inrichting van groeiplaatsen houden we hier dan ook optimaal rekening mee. Om monoculturen te voorkomen, bloeibogen te verlengen en structuren en verbindingen te versterken, stellen we een handreiking op voor het biodivers inrichten van groeiplaatsen (actie 11). Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de grootte van de groeiplaats, maar vooral naar de ecologische bijdrage ervan. Belangrijke elementen zijn het verbinden van groeiplaatsen, het toepassen van diverse beplanting en het creëren van boven- en ondergrondse verbindingen. De soortkeuze gebeurt op basis van de Groninger Boomsoortenlijst, met aandacht voor variatie en ecologische waarde. Zo ontstaat een bomenbestand dat bijdraagt aan een robuuste en biodiverse leefomgeving.

Aanvullende opmerkingen: Rekening houden met mensen is goed, maar er leven ook dieren. Ook met de dieren in een wijk moet rekening worden gehouden. Wilgen voor bijen en vleermuizen, bessen en zaden voor vogels etc. (Boomgroep XR)	In het aangepaste plan wordt in paragraaf 4.2.4 nadrukkelijk aandacht besteed aan de ecologische waarde van bomen en hun rol binnen bredere ecosystemen. Bij de inrichting van groeiplaatsen en de keuze van soorten wordt gekeken naar bloeitijd, vruchtdragende soorten en soorten die bijdragen aan voedselvoorziening voor insecten, vogels en kleine zoogdieren. Dit wordt verder ondersteund via de Groninger Boomsoortenlijst en de handreiking voor biodivers inrichten van groeiplaatsen. Zo wordt ook de leefruimte voor dieren meegenomen in de afweging.
1 Ja **2** Ja **3** Doelstelling ontbreekt aan het karakteristieke van de Hondsrug open essen en een open weidevogelkerngebied ten zuiden en westen van de stad **4** Nee (Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren)	Reactie op 3: Naar aanleiding van o.a. deze bijdrage hebben we het plan op verschillende plekken aangepast en verduidelijkt. In het Bomenplan is opgenomen dat bomen in het landelijk gebied een andere rol spelen dan in stedelijk gebied. Ze dragen bij aan biodiversiteit, cultuurhistorie en landschappelijke structuren. De specifieke kenmerken van het buitengebied, zoals de open essenstructuren en weidevogelgebieden, worden uitgewerkt in andere beleidsdocumenten zoals de Landschapsbiografie en het omgevingsprogramma Gemeentelijke Ecologische Structuur. Deze documenten bieden het inhoudelijk kader voor het omgaan met het karakteristieke landschap van bijvoorbeeld de Hondsrug. In aanvulling daarop wordt momenteel gewerkt aan een Landschapskoers, die richting zal geven aan de omgang met groene en herkenbare landschapselementen. Dit masterplan sluit hierop aan door in het bebouwde gebied bij te dragen aan de ecologische samenhang, biodiversiteit en landschappelijke continuïteit tussen stad en ommeland.
Aanvullende opmerkingen: We zijn het pertinent oneens met jullie onderstaande geschreven stuk! “Soortdiversiteit Een divers bomenbestand is minder kwetsbaar voor ziekten en plagen en beter bestand tegen klimaatverandering. Ook versterkt soortenrijkheid de biodiversiteit. Hoe meer boomsoorten, hoe meer waardplanten en mogelijkheden voor lange bloeibogen. Daarbij vermindert een diverse aanplant ook de kans op hoge concentraties pollen en daarmee overlast voor mensen met een allergie. Soortendiversiteit moet tot op straatniveau worden nagestreefd.”	In het bomenplan is het streven naar soortendiversiteit inderdaad opgenomen, met name om risico’s op ziekten, plagen en monoculturen te beperken en de ecologische waarde te vergroten. Tegelijkertijd erkennen we dat dit niet overal wenselijk of passend is. In paragraaf 4.2.2 wordt daarom expliciet ruimte geboden voor situaties waarin een cultuurhistorisch of landschappelijk beeld vereist dat één soort per rij wordt aangeplant. In die gevallen kan worden gewerkt met visueel vergelijkbare soorten die genetisch verschillen, mits dit past bij de locatie en het ontwerp.

In het buitengebied telt het criterium van soort diversiteit veel minder. Cultuurhistorie een leesbaarheid van het landschap vereisen vaak de aanplant van dezelfde soorten op rij Het is een illusie dat genetisch verwante soorten eenzelfde beeld geven zoals dat wordt gesteld op pagina 31.. Zie bijvoorbeeld het grote verschil in het silhouet van de Zomereik en dat van de Amerikaanse eik of de Moeras eik. (Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren)	We begrijpen dat bomen die er op het oog hetzelfde uitzien niet per se genetisch verwant zijn, en dat bomen die wél verwant zijn juist visueel kunnen verschillen. Daarom vraagt het combineren van soortendiversiteit en een samenhangend straat- of laanbeeld om maatwerk en zorgvuldige keuzes. Die ruimte biedt het plan nadrukkelijk; zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied.
1 Ja **2** Misschien **3** Wij hebben misschien geantwoord omdat we de looptijd om dit doel te bereiken veel te lang. **4** Ja (Boomwachters Groningen)	Reactie op 3: In de dashboards wordt een korte termijn doel opgenomen
Aanvullende opmerkingen: Wij verwijzen naar ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden. (Boomwachters Groningen)	Het advies van 18 maart 2025 is opgenomen in dit document.
Reacties op hoofdstuk 2, binnengekomen via de mailbox bomenplan@groningen.nl	
REACTIE	**ANTWOORD**
2.2 Kroonvolume en kostenstijging: Het streven naar grotere boomkronen betekent dat er alleen gegraven mag worden met gespecialiseerde technieken (ETW-er en zuigauto), wat de kosten van werkzaamheden verhoogt. Dit kan deels worden ondervangen door een cursus ETW-er voor monteurs en aannemers. (Waterbedrijf Groningen)	Het zorgvuldig omgaan met bomen is inderdaad van groot belang. De gemeente heeft hiervoor heldere werkafspraken opgesteld. In samenwerking met o.a. Enexis en het Waterbedrijf is er al interesse getoond in de opleiding *Werken bij bomen* van PC Bomen, die mede door de gemeente is opgezet. De gemeente biedt zelf geen ETW-cursussen aan, maar kan hierin wel adviseren. Bij projecten geldt standaard de Beslisboom van kracht: graven binnen de bewortelbare zone is alleen toegestaan met een boombeschermingsplan en onder toezicht van een bomenwacht. We werken aan een generiek boombeschermingsplan, zodat niet per project een afzonderlijk plan hoeft te worden opgesteld. Hiervoor is ook een app ontwikkeld waarmee graafwerkzaamheden bij bomen eenvoudig geregistreerd kunnen worden. Zo zorgen we voor een evenwicht tussen uitvoerbaarheid en bescherming van bomen.

2.3.1 Beperkte ruimte voor kabels en leidingen: De ambitie om grote bomen te laten groeien vereist grotere groeiplaatsen, wat ten koste gaat van de ruimte voor kabels en leidingen. (Waterbedrijf Groningen)	We erkennen de zorgen. Daarom is een goede samenwerking en afstemming tussen netbeheerders en gemeente van groot belang. In het aangepaste plan hebben we in paragraaf 4.2.3 verduidelijkt hoe we hiermee om willen gaan en waarom we samen tot werkbare oplossingen te komen bij graafwerkzaamheden en ondergrondse inrichting.
p22 Fig. 4 Aantal boomsoorten per buurt: in de legenda staat dat in het Noordlaarderbos minder dan 10 soorten bomen staan. (Stichting Landelijk Gebied Haren)	Dit geeft inderdaad een raar beeld. In de aangepaste versie hebben we verduidelijkt dat alleen de gemeentelijke bomen zijn meegenomen in de analyse.
p24 3.1.5 Boomkwaliteit. Graag toevoegen het belang van kleinere onderhoudsmachines. (Veel schade aan bomen ontstaat doordat er te grote onderhoudsmachines worden gebruikt.) (Stichting Landelijk Gebied Haren)	Het gebruik van passende machines is een belangrijk aandachtspunt in de uitvoering. Dit wordt meegenomen in beheer en werkafspraken, zoals het Handboek de Groninger Boom. Bij bomen in gras maaien we niet rondom de stamvoet om beschadigen te voorkomen.

Reacties op hoofdstuk 3

Reacties op de onderstaande vragen mbt hoofdstuk 3 in Google Forms:

1. **Wat is je indruk van dit hoofdstuk uitgedrukt in een cijfer van 1 tot 10?**
2. **Heb je aanvullingen of vragen over hoofdstuk 3?**

REACTIE	ANTWOORD
1. 6 2. Ontbreekt: - Geen data over hoeveel mensen in Groningen last hebben van hooikoorts door bomenpollen. Tussen de 10-15 % van de bevolking heeft in meer of mindere mate last van hooikoorts, een groot gedeelte hiervan is (ook) allergisch voor boompollen. Schatting is dat in de gemeente Groningen tussen 15000 - 25000 mensen last van een boompollenallergie hebben. - Geen inzicht in de huidige verspreiding van allergene bomen zoals berk, els en hazelaar binnen de gemeente. - Geen beoordeling van de impact van bestaande bomen op de volksgezondheid. Verbetering:	We hebben ervoor gekozen om geen analyse van allergene boomsoorten of pollenbelasting op te nemen, omdat daar geen directe beleidsmaatregelen aan worden gekoppeld. De gemeente verwijdert geen bomen op basis van allergeniciteit. Wel wordt dit aspect meegewogen bij de soortkeuze bij nieuwe aanplant (zie paragraaf 2.3.2).

→ Opnemen van een analyse van de meest allergene boomsoorten (hazelaar, els en berk) die meest bijdragen aan pollenbelasting in Groningen en hiermee ook de meeste gezondheidsklachten veroorzaken. → Meenemen in de analyse van de ligging van deze bomen in woonwijken, bij scholen en doorfietsroutes (DC Klinieken (allergieën)	
1. 7 2. Geen aanvullingen (Fietsersbond afdeling Groningen)	Aanpassingen n.v.t.
1. – 2. Geen aanvullingen (Werkgroep Toegankelijk Groningen)	Aanpassingen n.v.t.
1. 8 2. Geen aanvullingen (Buurtvereniging Het A-Kwartier)	Aanpassingen n.v.t.
1. 7 2. Let op: er komt een herziening van het Handboek Boom in 2026! Daarin worden meer beleidsonderdelen opgenomen, gebaseerd op nieuwe inzichten. Het is belangrijk om deze ontwikkelingen mee te nemen in de visie en je aanpak hierop af te stemmen. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	In het Bomenplan is opgenomen dat het Handboek De Groninger Boom regelmatig wordt geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten. We volgen de landelijke ontwikkelingen, zoals de aangekondigde herziening van het Handboek Bomen in 2026, en nemen relevante wijzigingen waar nodig mee in de doorontwikkeling van ons lokale handboek.
1. 6 2. In de aanloop van dit plan en op dit moment wordt er nog steeds gekapt. Groninger had er veel beter voor kunnen staan. Het zou heel fijn zijn als per NU, al gestreefd wordt naar meer kroonvolume, i.p.v. doorgaan met het verminderen ervan. Het is fijn om te lezen dat veiligheid niet meer het belangrijkste criteria wordt. (herijking zorgplicht bomen Groningen 2024) (Boomgroep XR)	Het Bomenplan zet expliciet in op het behoud van bestaande bomen en daarmee op het vergroten van de boomkroonbedekking. Met de Herijking Zorgplicht Bomen Groningen (2024) is het toetsingskader al aangepast: veiligheid is niet langer het enige criterium, en de ecologische en ruimtelijke waarde van bomen weegt zwaarder mee. Deze koerswijziging is dus al in gang gezet.
1. 8 2. Geen aanvullingen (Boomgroep XR)	Aanpassingen n.v.t.
1. 8 2. Ik vind het een slechte keuze om op de kennis van 1 persoon (Jaap Smit) blind te varen voor de selectie van bomen. Op het gebied van samenhang	De Groninger Bomenlijst is juist ontwikkeld om een keuze te maken op basis van het gestelde doel. De lijst is gedetailleerder en specifiek voor de gemeente Groningen; er kan geselecteerd worden op 38 verschillende

biodiversiteit klimaat en biodiversiteit is veel onduidelijk. Selecteren op klimaat betekent vaak uitroeien van soorten. Ecologen raden een zo divers mogelijk aanplantingsbeleid aan met ook zeker inheemse bomen Er is ook https://klimaatadaptatienederland.nl/hulpmiddelen/overzicht/bomentabel/ (Boomgroep XR)	kenmerken, waaronder of ze inheems zijn (voor Groningen), kroonvorm, kroondiameter, verhardingsgeschiktheid, bladkleur, benodigde bodem en beperken hittestress.
1. 5 2. Geen aanvullingen (Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren)	
1. 7 2. Wij verwijzen naar ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden. (Boomwachters Groningen)	Het advies van 18 maart 2025 is opgenomen in dit document.
Reacties op hoofdstuk 3, binnengekomen via de mailbox bomenplan@groningen.nl	
REACTIE	**ANTWOORD**
P27 We missen in de boombeleidsdocumenten de Database die in 2019 van alle bomen in de voormalige gemeente Haren is gemaakt (Stichting Landelijk Gebied Haren)	De bomen van de voormalige gemeente Haren zijn bij de herindeling opgenomen in het beheersysteem van de nieuwe gemeente Groningen
p28 We vragen ons af hoe herplanten na bomenkap wordt gehandhaafd? (Stichting Landelijk Gebied Haren)	Handhaving is belegd bij onze afdeling vergunning, toezicht en handhaving.
p31 Is er een reden dat het Groningse Boomsoortenlijst alleen voor professionele stakeholders is bestemd en niet voor bewoners? (Stichting Landelijk Gebied Haren)	De Groningse Boomsoortenlijst is op dit moment vooral geschikt voor intern gebruik vanwege het programma waarin het is gemaakt. Zodra het geschikt is voor extern gebruik is het in principe voor iedereen toegankelijk. Wij zijn voornemens om voor inwoners een wat eenvoudiger en gebruiksvriendelijkere variant te maken.

Reacties op hoofdstuk 4

Reacties op de onderstaande vragen mbt hoofdstuk 4 in Google Forms:

1 Kan je je vinden in de principes en acties?
2 Wat is volgens jou de top 3 van de genoemde acties?
3 Heb je tips of aanvullingen voor wat betreft de acties?
4 Hoe zie je jouw rol of dat van je organisatie hierin?

REACTIE	ANTWOORD
1 Misschien 2 1. Selectie van allergievriendelijke boomsoorten → Beleid moet sturen op de aanplant van boomsoorten die minder pollen produceren, gebruik makend van het bomenkompas: https://www.lumc.nl/over-het-lumc/maatschappelijke-rol/bomenkompas/ 2. Strategische plaatsing van bomen met hoog pollenrisico → Geen berken, elzen en hazelaars en andere allergene bomen bij scholen, ziekenhuizen, parken en woonwijken. 3. Monitoring en voorlichting over pollenbelasting → Inwoners betrekken bij boomaanplant en informeren over pollenarme boomsoorten via gemeentelijke platforms. 3 De Groninger Boomsoortenlijst biedt een waardevolle basis voor het vergroten van biodiversiteit en klimaatbestendigheid, maar er lijkt geen expliciete focus te zijn op de allergeniciteit van boomsoorten. Om de leefbaarheid voor inwoners met een boompollenallergie te verbeteren, zou het wenselijk zijn om in deze lijst een allergie-index op te nemen. Dit zou kunnen aangeven welke boomsoorten een hoog risico vormen voor pollenallergieën en welke soorten juist een laag-allergene of allergievriendelijke keuze zijn. Daarnaast zou het aanbeveling verdienen om bij de soortkeuze prioriteit te geven aan bomen die minder pollen verspreiden, vooral in woonwijken, bij scholen, ziekenhuizen en drukbezochte gebieden Actief vervangen van hoog-allergene bomen Gefaseerde vervanging van bomen die bekend staan om hun hoge	2. 1. In de aangepaste versie van het bomenplan is opgenomen dat bij de boomsoortenkeuze rekening wordt gehouden met allergeniciteit. De Groninger Boomsoortenlijst is hierin leidend. Allergeniciteit is één van de kenmerken waarop geselecteerd kan worden. 2. Behoeft geen aanpassing. 3. Voorlichting over geschikte (en minder geschikte) soorten, bijvoorbeeld via de Groninger Boomsoortenlijst of de gemeentelijke website, kan hierin worden meegenomen. We nemen dit mee bij de uitwerking van onze communicatie aanpak. 3. We kiezen nadrukkelijk niet voor een beleid waarin bestaande, gezonde bomen uitsluitend op basis van pollenbelasting worden vervangen. Contact met groen, zelfs met pollenproducerende soorten, heeft op termijn ook beschermende gezondheidseffecten, zoals blijkt uit Fins onderzoek naar het immuunsysteem van kinderen. Het planten van bomen met mantel- en zoomvegetatie rondom bijvoorbeeld schoolpleinen draagt hier positief aan bij. 4. Suggesties worden meegenomen en gedeeld met betrokken collega's in de uitvoering.

pollenproductie, met alternatieve soorten die beter zijn voor allergiepatiënten. 4 Als allergoloog of vertegenwoordiger van patiënten met allergieën kan ik bijdragen aan: • Wetenschappelijke input leveren over de impact van pollen op de volksgezondheid. • Samenwerken met de gemeente en patiëntenorganisaties om bewustwording te vergroten. • De gemeente zou kunnen: • Allergologen en longartsen betrekken bij besluitvorming over stedelijk groen. • Inwoners met allergieën een stem geven in participatietrajecten rondom bomenbeleid. (DC Klinieken (allergieën)	
1 Ja 2 12, 13 en 21 3 - 4 – (Fietsersbond afdeling Groningen)	Aanpassingen n.v.t.
1 Ja 2 lastig aan te geven 3 nee 4 meedenken en adviseren (Buurtvereniging Het A-Kwartier)	Aanpassingen n.v.t.
1 Ja 2 Vinden wij niet relevant 3 Zorg ervoor dat alle acties tot 2075 financieel zijn geborgd. Feitelijk had dit al vooraf duidelijk moeten zijn, in plaats van pas achteraf (de resterende 20% van het plan?). Het is essentieel dat de financiële zekerheid van het hele plan vanaf het begin is gegarandeerd. 4 kritisch opbouwende gesprekspartner (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	Volledige financiële dekking tot 2075 is niet realistisch of passend bij de strategie van dit plan. Wel zijn de korte termijn-acties tot 2030 financieel geborgd. Na 2030 worden de maatregelen uit dezelfde budgetten gefinancierd, maar deze zijn vanwege de aard van het bomenplan nog niet geconcretiseerd. Financiële borging verloopt via periodieke herijking en natuurlijke beslismomenten.
1 Ja	

2 Biodiversiteit, Bomen en lagere begroeiing. Samenwerken met de GES voor een sterkere ecologische structuur waar bomen een belangrijk onderdeel van kunnen zijn. 2. Samenwerken met buurt, natuur organisaties, is een goed plan 3. Handboek Groninger boom, één plan, voor ieder inzichtelijk en bijgestuurd waar nodig door de tijd. 3 Keuzes voor kap of herplaatsing delen met de buurt. Zorgdragen voor buurtcommitees, mensen goed informeren, door de wijk lopen laten zien wat er waar gebeurt. Geen mooi powerpoints die niet te begrijpen zijn. Geen plakbriefjes met ideeën in laten vullen. Maar echt zeggen dit is ons idee en echt openstaan voor samenwerking met buurt. 4 In mijn buurt kan ik meedenken, Hoornse Meer. Ik denk dat een Natuurcoalitie van bewoners (afgevaardigden van buurtcommissies) en natuurorganisaties "binnen" de Gemeente Groningen gewenst is. Meedenken en samenwerken, dat wil ik wel helpen opzetten. (Boomgroep XR)	3. We zetten in op duidelijke communicatie, laagdrempelige middelen en gebiedsgerichte samenwerking. Waar mogelijk en nodig betrekken we bewoners bij de keuzes en uitvoering. De te kappen en te herplanten bomen zijn terug te vinden op de gemeentelijke bomenkaart via https://gemeente.groningen.nl/bomenbeleid en via berichtgeving op overheid.nl 'berichten over uw buurt'. De oproep om transparant te zijn en échte samenwerking te zoeken onderstrepen we. 4. Wij zijn blij met dit aanbod en nemen contact op voor nadere verkenning van samenwerken.
1 Ja 2 1. Samenwerken met groene organisaties 2. Beschermen boomgroeiplaatsen 3. Adviseren inwoners 3 Ook nadrukkelijk omwonenden hierbij betrekken. Ook gespecialiseerde ecologen een grote stem geven in de acties. 4 Boomgroep XR wil graag meedenken. (Boomgroep XR)	3. We zetten in op duidelijke communicatie, laagdrempelige middelen en gebiedsgerichte samenwerking. Waar mogelijk en nodig betrekken we bewoners bij de keuzes en uitvoering. Gemeentelijke ecologen zijn structureel betrokken bij het bomenplan en de (her)aanplant van bomen.
1 Ja 2 Actie 10: onderzoek bescherming boomgroeiplaatsen; pilot herijking zorgplicht bomen, in kaart brengen potentieel geschikte groeiplaatsen 3 Ik maak me zorgen om bomen met klimop en gaten. Deze dragen sterk bij aan de biodiversiteit en klimop legt veel CO2 vast, maar dat vindt je niet terug in het boomkroonvolume. Vanwege de bodem en levende wezens moeten boomgebieden afgesloten kunnen worden voor betreding. Niet alles is voor de mens. Focus niet alleen op bomen, maar denk ook aan struiken en klimmers als wilde rozen 4 Nee (Boomgroep XR)	3. In het plan is verduidelijkt dat het niet alleen om bomen gaat, maar om de samenhang met struiken, klimmers en kruidenrijke vegetatie. Het belang van biodiversiteit in en rondom boomstructuren wordt onderkend.

1 Nee 2 **5) Groningse Boomsoortenlijst beschikbaar stellen en actualiseren**: ga in overleg met de buurten! Herplant dezelfde soort boom als er ook staat **10) Onderzoek naar bescherming van groeiplaatsen**: bomen zo oud mogelijk laten worden nu zijn er teveel plekken waar water via putjes en stoepranden wordt afgevoerd en dus de groeiplek van de boom belemmeren **21) Het bomenplan delen en afstemmen met stakeholders**: stakeholders beter betrekken bij het ontwikkelen van deze plannen nu zien we onze inbreng nauwelijks. 3 Inventariseren wat de buurt als prettig ervaart. 4 Ga in gespek! het gebiedsteam weet ons wel te vinden! 10-20-30 regel voor het buitengebied lijkt mij onwenselijk. Het lijkt er op dat die regel ook nu al wordt toegepast gezien de exotische soorten die nu als laanbeplanting in het buitengebied worden aangeplant in plaats van de zomereik of de beuk. Dit verstoort het karakteristieke beeld van buitenwegen zoals we dat kennen van zuidelijk deel van de provincie en van Drenthe. Aanplant van exoten is bovendien onwenselijk vanuit het oogpunt van biodiversiteit. (Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren)	2. Het herplanten van dezelfde boomsoort op dezelfde plek is geen uitgangspunt in het bomenbeleid. Biodiversiteit en een robuust bomenbestand is het uitgangspunt. Daar waar de situatie het toestaat kan voor dezelfde soort gekozen worden. We onderkennen het belang van bomen ouder laten worden. Behoud en bescherming staan centraal in dit plan evenals de verbetering van groeiplaatsen. Waterafvoer, verdichting en groeiplaatskwaliteit zijn daarbij expliciet aandachtspunten in zowel onderzoek als beheer. Het bomenplan is breed gedeeld en besproken met een groot aantal betrokkenen. Vanuit verschillende perspectieven hebben we waardevolle input ontvangen. Hoewel we niet aan alle wensen kunnen voldoen, is alle inbreng zorgvuldig gewogen en heeft deze bijgedragen aan de uiteindelijke keuzes in het plan. 3. Waar mogelijk en nodig betrekken we bewoners bij de keuzes en uitvoering. 4. De 10-20-30 regel zorgt voor een goede spreiding van verschillende boomsoorten. Dat is in het buitengebied ook van belang. Niet alleen om de risico's als gevolg van boomziekten te verminderen, maar ook om de biodiversiteit te verhogen. Door diversiteit aan te brengen, wordt gezorgd voor genoeg voedsel op ieder moment in het jaar.
1 Misschien 2 We antwoorden met 'Misschien' omdat wij het allemaal veel te langzaam vinden gaan en nogmaals grote zorgen hebben over de manier waarop de gemeente met bomen omgaat. Zie ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden. Hierin staat alles uitgelegd. 3 Wij verwijzen naar ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden 4 Wij verwijzen naar ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden. Wij wijzen al jaren op de minimale boomkroonbedekking in de gemeente Groningen. Wij hebben veel know how en een belangrijke visie t.a.v. boombehoud en beheer. Een aantal zaken	Het advies van 18 maart 2025 is opgenomen in dit document.

die wij al jaren aankaarten zien we terug in het Bomenplan. Dit geeft ook aan dat wij een rol spelen. (Boomwachters Groningen)	
Reacties op hoofdstuk 4, binnengekomen via de mailbox bomenplan@groningen.nl	
REACTIE	**ANTWOORD**
Financiële gevolgen: Het plan stelt de ontwikkeling van bomen boven andere ruimtelijke invulling, wat leidt tot reconstructies van waterleidingen. In 4.4 Financiële verantwoording wordt niet ingegaan op de verdeling van deze kosten. Volgens de Beleidsregel nadeelcompensatie verleggen kabels & leidingen gemeente Groningen 2021 worden de kosten voor verplaatsing nauwelijks vergoed, wat een forse kostenstijging voor het Waterbedrijf betekent. Ze verzoeken de gemeente om mee te betalen aan deze maatschappelijke kosten en duidelijkheid te verschaffen over de financiële impact. (Waterbedrijf Groningen)	Bomen dragen bij aan verkoeling, schone lucht, biodiversiteit, gezondheid en aantrekkelijkheid van buurten. We weten dat de huidige aanpak nog onvoldoende heeft geleid tot de groene, gezonde en biodiverse stad die we willen zijn. Bomen verdienen daarin een stevigere positie; niet om andere opgaven te blokkeren, maar om structureel mee te wegen. We erkennen dat deze inpassing financiële impact kan hebben voor partners. In vervolg overleggen met netbeheerders, waaronder het Waterbedrijf, wordt afgestemd hoe om te gaan met de financiële lasten (en baten). De suggestie om hierover bestuurlijke duidelijkheid te geven nemen we mee richting de uitvoering (zie aanpassingen in paragraaf 4.3.2).
Gebrek aan afstemming met belanghebbenden: Het plan is voornamelijk opgesteld vanuit gemeentelijk belang en benoemt andere belanghebbenden slechts beperkt. Het Waterbedrijf vraagt om verdere afstemming over knelpunten en risico's. (Waterbedrijf Groningen)	Dit bomenplan is opgesteld voor al onze inwoners en we stellen een gezonde klimaatrobuuste leefomgeving voorop. Wel erkennen we dat er ook andere belangen spelen. Dit hebben we dan ook verduidelijkt in de aangepaste versie.
4.3 Nutsvoorzieningen onvoldoende meegenomen: Pas in deze paragraaf worden kabels en leidingen benoemd, maar er wordt niet ingegaan op de gevolgen voor het Waterbedrijf en andere nutsvoorzieningen. (Waterbedrijf Groningen)	Terecht opgemerkt. We hebben aanvullingen gedaan in hoofdstuk 1.
4.2.2 Aanplant boven kabels en leidingen: Bomen worden teruggeplant boven bestaande leidingen, wat volgens de huidige werkwijze niet mogelijk is. Er moet rekening worden gehouden met de zakelijke rechten op waterleidingen en beheerrichtlijnen. Nu al wordt regelmatig aanplant gedaan zonder overleg met het Waterbedrijf. (Waterbedrijf Groningen)	We hebben aanpassingen gedaan in de vernieuwde versie waarin we aangeven dat we rekening houden met reeds gemaakte afspraken (paragraaf 4.2.3).

4.3.2 Prioriteit van bomen boven ondergrondse infrastructuur: In deze paragraaf wordt de prioriteit van bomen boven de rechten van andere partijen in de ondergrond vastgelegd, wat tot problemen kan leiden. **Voorgestelde toevoegingen:** • **1.1.4**: Naast de uitdagingen voor het elektriciteitsnet moet ook de opwarming van drinkwaterleidingen worden benoemd. • **4.2.2 Actie 13**: Bij het bepalen van groeiplaatsen voor bomen moet rekening worden gehouden met bestaande en toekomstige ondergrondse infrastructuur. (Waterbedrijf Groningen)	Bomen dragen bij aan verkoeling, schone lucht, biodiversiteit, gezondheid en aantrekkelijkheid van buurten. We weten dat de huidige aanpak nog onvoldoende heeft geleid tot de groene, gezonde en biodiverse stad die we willen zijn. Bomen verdienen daarin een stevigere positie; niet om andere opgaven te blokkeren, maar om structureel mee te wegen. **Voorgestelde toevoegingen:** - We hebben de opwarming van drinkwaterleidingen toegevoegd. - We hebben 'rekening houden met bestaande ondergrondse infrastructuur' toegevoegd aan de vernieuwde versie.
P36 Grootgrondbezitters vinden we een merkwaardige benaming voor waterschappen, woningcorporaties en andere terrein beherende organisaties, netbeheerders en projectontwikkelaars. (Stichting Landelijk Gebied Haren)	We hebben dit aangepast naar "Beheerders van private of semi-openbare ruimte"

Reacties op hoofdstuk 5 (is gewijzigd in actieplan als aparte bijlage)

Reacties op de onderstaande vragen mbt hoofdstuk 5 in Google Forms:
Wat is je indruk van dit hoofdstuk uitgedrukt in een cijfer van 1 tot 10?
Heb je aanvullingen of vragen over hoofdstuk 5?

REACTIE	ANTWOORD
5 – (DC Klinieken (allergieën)	Aanpassingen n.v.t.
7 - (Fietsersbond afdeling Groningen)	Aanpassingen n.v.t.
8 Nee (Buurtvereniging Het A-Kwartier)	Aanpassingen n.v.t.
5 Wat meet je echt? Is het alleen 30% van de boom of de boom in relatie tot biodiversiteit? En hoe heb je dat vastgesteld? Het is belangrijk om te	30% boomkroonbedekking zegt niets over de bijdrage van het bomenbestand aan de biodiversiteit. De wijze van monitoring van de boomkroonbedekking is terug te vinden in de Terra Nostra rapportage (op

verduidelijken hoe deze 30% precies wordt gemeten en welke methoden of criteria zijn gebruikt om de relatie tussen de bomen en biodiversiteit te bepalen. Alleen door een duidelijke en transparante meetmethode kun je de effectiviteit en impact van je aanpak goed onderbouwen. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	verzoek in te zien). Daarnaast meten we iedere vier jaar ook de soortdiversiteit (zie dashboard 3). Diverse aanplant van bomen is één van de uitgangspunten in het bomenplan. Naast de metingen ten aanzien van de boomkroonbedekking en de (boom)soortendiversiteit meten we de stand van de biodiversiteit via het doelsoortenbeleid. Als deze indicatoren samen zeggen 'iets' (niet alles) over de stand van zaken.
8 Nee (Boomgroep XR)	Aanpassingen n.v.t.
5 - (Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren)	Aanpassingen n.v.t.
6 Wij verwijzen naar ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden. (Boomwachters Groningen)	Het advies van 18 maart 2025 is opgenomen in dit document.

Reacties op de dashboards

Reacties op de onderstaande vraag mbt de dashboards in Google Forms:
Heb je vragen of aanvullingen of de dashboards?

REACTIE	ANTWOORD
1. Gezondheidsimpact beter integreren Ontwikkelen van een "pollenkaart" van de stad om te identificeren waar problematische bomen staan en welke locaties prioriteit hebben voor vervanging. Beter kwantificeren hoeveel inwoners klachten ervaren door boomsoorten. Allergieklachten als meetbare factor in het beleid meenemen. 2. Betere koppeling met inwonerservaringen Mogelijkheid om via de gemeentelijke website of een app klachten te melden over pollenoverlast van specifieke bomen. Regelmatige evaluatie met artsen en patiëntenorganisaties. (DC Klinieken (allergieën)	1. We erkennen dat bomen niet alleen baten opleveren voor gezondheid en klimaat, maar dat sommige soorten ook nadelige effecten kunnen hebben – met name voor mensen met hooikoorts of andere pollenallergieën. In de beleidsregels APVG behoud van groen is opgenomen dat overlast door allergieën geen reden is om een boom te vervangen. Pollen verspreiden zich namelijk vaak over vele kilometers waardoor het lastig aan te tonen is welke boom de allergie veroorzaakt. Alleen in extreme gevallen kan vervanging een optie zijn.

	2. We zien de meerwaarde niet in van een meldpunt via de gemeentelijke website voor pollenoverlast omdat we pollendragende bomen niet gaan vervangen. Het doen van een melding draagt dan niet bij aan een oplossing. Wel hebben we in dit bomenplan opgenomen dat aanplant van hoog-allergene boomsoorten op drukke plekken vermeden moet worden. En dat de Groninger bomenlijst en het Bomenkompas van het LUMC als hulpmiddel dient voor het kiezen van boomsoorten.
Staar je niet blind op het dashboard." Het is belangrijk om niet alleen naar de cijfers of statistieken te kijken, zoals de 30%, maar om ook de bredere context en de onderliggende factoren te begrijpen. Het dashboard kan nuttig zijn, maar het mag je niet afleiden van de complexiteit van biodiversiteit en de dynamiek van het ecosysteem. Het is essentieel om verder te kijken dan de data en het grotere plaatje in overweging te nemen. (IVN Groningen Haren Werkgroep Stadsecologie)	Een indicator is nodig om te meten hoe het ervoor staat met het vergroten van de boomkroonbedekking. We bekijken dit in samenhang met andere indicatoren (biodiversiteit, groen, leefbaarheid etc.).
het Paterswoldse meer en het Zuidlaardermeer moeten juist meer open. (Dorpsbelangen Noordlaren en Groene Ondernemers Haren)	Dit onderschrijven wij. Voor parken en buitengebied geldt de 30% boomkroonbedekking niet als doelstelling.
Wij zouden willen dat deze plannen veel sneller worden uitgevoerd. Zie hiervoor ook ons advies van 18 maart 2025 inzake het Bomenplan, dat we u separaat hebben toegezonden en waarin wij een snellere planning weergeven. (Boomwachters Groningen)	Het advies van 18 maart 2025 is opgenomen in dit document.

5. Reacties op conceptvisie - juni 2024

In maart 2024 is een groot aantal betrokken organisaties benaderd om mee te denken over het nieuw op te stellen bomenplan van de gemeente Groningen. Mede op basis van de opgehaalde input hebben we de conceptvisie en bijbehorende thema's opgesteld. De visie hebben we in juni 2024 voorgelegd aan de betrokkenen waarna deze is aangepast en vastgesteld door het college van B&W in juli van hetzelfde jaar. Alle reacties zijn gebundeld en beantwoord in een tabel, zie de volgende bladzijden, en na vaststelling door het college van B&W gedeeld met alle betrokkenen.

Reactie	Beantwoording
Het bomenbeleid gaat over een duur van 30+ jaar. Bomen worden ouder, maar zij hebben ook niet het eeuwige leven. Daarnaast kan klimaatverandering op die termijn best wel weer een impact gemaakt hebben. Wordt hier ook rekening mee gehouden?	Het bomenplan is geen statisch plan maar wordt steeds aangepast aan de actualiteiten. Deze tekst hebben we toegevoegd aan de inleiding van de visie.
Waarderen. In de tekst staat een waarde van bomen het opvangen van CO2 is. Bedoelt men hiermee het vastleggen van CO2? Wat hier relevant is, is wat er gebeurt met de boom wanneer deze dood gaat of gekapt wordt. Als een boom namelijk verbrand wordt, ben je al je opvang van CO2 kwijt, terwijl de waarde op vlak van klimaatverandering juist in het vastleggen zit. Dus: ga je er meubels van maken of gebruiken in de bouw, dan blijft je koolstof langer vastgelegd. Laat je het natuurlijk vergaan, dan vervliegt op termijn door de vertering van de boom een op termijn deel van je koolstof ook weer.	Eens met de opmerking. In de tekst onder het thema *waarderen* is 'opvangen van CO2' gewijzigd in 'vastleggen van CO2'.
Verbinden. Er staat heel mooi dat het ook gaat om de beleving die we met bomen hebben, en de plek die bomen innemen in gemeenschappen. Wij missen hier eigenlijk ook hoe bomen hun plek innemen in het landschap. En dan niet het fysieke netwerk of structuur, maar qua cultuurhistorie, beeldvorming, beleving, zichtlijnen, bijdrage aan identiteit van het landschap of markant punt in het algemeen. Er zijn hier heel vele mogelijkheden voor aanplant/onderhoud van karakteristieke bomen, boomgaarden, maar bijvoorbeeld ook voor klimbomen. Dit kan zowel in buitengebied, als binnen de bebouwde kom.	De genoemde aspecten hebben wij geplaatst onder het thema *waarderen*. 'Identiteit van het landschap' hebben we toegevoegd aan de woordenwolk *waarderen*. Om het wat duidelijker te maken, hebben we het themawoord *verbinden* vervangen voor *samenwerken*.
Investeren. Boomkroonvolume is een lastige. Voor solitaire bomen wil je dat zo groot mogelijk hebben. Dat werkt voor laanbomen ook. Maar zodra je een bosje hebt, kan het boomkroonvolume per oppervlak groter zijn,	Onder het thema *investeren* geven we aan dat we streven naar een groeiend boomkroonvolume op wijkniveau. Hiermee bedoelen we dat we investeren in het totale boomkroonvolume daar waar het

wanneer er meer verschillende soorten bomen staan. Per boom heb je dan een kleiner boomkroonvolume. Of juist minder boomkroonvolume per oppervlak (en per boom) wat weer mogelijkheden geeft voor biodiversiteit in de ondergroei om zich te ontwikkelen… Wat wordt hier gedefinieerd als "juiste" of gewenste boom en kwaliteit van bomen en groeiplaatsen? Is de juiste boom cultuurhistorisch juist, ecologisch (autochtoon?) juist, of juist omdat het op de toekomst (klimaatverandering) is gericht?	noodzakelijk is. De term 'de juiste boom op de juiste plek' betekent dat we het type boom (boomsoort, grootte, groei eigenschappen) afstemmen met de beschikbare groeiplaats (onder- en bovengronds) en wat er op die plek nodig is. We hebben de tekst aangepast om dat te verduidelijken.
Beheren. Algemene vraag: wíl je alle bomen oud laten worden? Variatie in leeftijd is ook waardevol voor bijvoorbeeld de biodiversiteit. En minder vitale bomen dragen ook bij, doordat er voedsel in zit, of er meer beschikbare holtes in zitten. Andere vraag: verschilt dit echt met het huidige beheer? Zo ja, wat verandert er? En nog een toevoeging die bij beheren hoort: hoe zorgt men voor voldoende ruimte voor de wortelstelsels?	Ons streven is om alle bomen oud te laten worden. Dat doen we o.a. door de juiste boom op de juiste plek te planten (zie onze beantwoording van reactie 4) en door zorgvuldig beheer. De leeftijdsopbouw van de gemeentelijke bomen is al gevarieerd. Dit houden we in stand door de zieke en dode bomen te vervangen door nieuwe bomen. Verschil met het huidige beheer is dat we dode en afstervende bomen zo lang mogelijk laten staan omdat deze bomen ecologisch gezien het meest waardevol zijn. De afweging hiervoor wordt gebaseerd op de locatie van de boom (gevaarzetting), de mate van afsterven en de potentiële ecologische waarde.
Hoe verhoudt dit Bomenplan zich tot de Gemeentelijke Ecologische Structuur?	Bij het bepalen van de doelstellingen en indicatoren zullen we de GES kaart als onderlegger gebruiken om te bepalen waar bomen geplant kunnen worden en waar dit juist niet gewenst is.
Let bij het planten van bomen op de doorgankelijkheid voor langzame wielen: rolstoel, kinderwagen, rollator, scootmobiel etc.	Dit is uitwerking. In het Handboek de Groninger boom en/of Beheergids openbare ruimte gaan we in op de afstand tussen object en boom in verband met de doorgankelijkheid.

Bij het verdiept aanleggen van de boomspiegel, om de waterafvoer te vereenvoudigen, bestaat het risico dat mensen door visuele beperking of onhandigheid onbedoeld hierin terecht komen. Het is daarom belangrijk dat de boomspiegel goed zichtbaar en goed voelbaar is voor stoklopers. Een opstaande rand om de boomspiegel helpt daarbij.	In de Beheergids openbare ruimte is opgenomen dat boomspiegels bij voorkeur worden voorzien van iets verzonken opsluitbanden of gazonbanden voor het opvangen van hemelwater. Een opstaande rand belemmert de wateropvang. Deze twee verschillende uitgangspunten hebben onze aandacht en wordt ook meegegeven bij de totstandkoming van de Handleiding Toegankelijkheid Openbare Ruimte Binnenstad Groningen (TOR).
Denk ook na over de lange termijn, zorgen dat bomen diep wortelen, zodat wordt voorkomen dat de bestrating na verloop van tijd wordt beschadigd door boomwortels	Dit is opgenomen in het Handboek de Groninger boom. Hierin staan eisen voor doorwortelbaar volume (beschikbare groeiplaats ondergronds) en eisen aan de boomsoort.
Iedereen wil graag in de schaduw kunnen zitten, dus toegankelijkheid van groen is uitgangspunt.	Hier zijn we het mee eens.
Aandacht voor het positieve effect van bomen en beplanting m.b.t. galmopvang op versteende binnenpleinen en straten Voor slechthorenden is weerkaatsing van het geluid (nagalm) een probleem m.b.t. het verstaan van wat er gezegd wordt. Omgevingsgeluiden zijn voor veel slechthorenden een probleem voor het spraak verstaan. De echo doet daar nog een schepje bovenop.	We hebben ‘Galm verminderen’ opgenomen in de woordenwolk van *waarderen.*

Wat wij missen is een degelijke objectieve evaluatie van uw Groenplan en uitvoering als ook nog grondiger onderzoek zoals de Bomenstructuurvisie 2014 (in voorbereiding vanaf 2011 en van kracht vanaf datum invoering voor Groningen (met de toevoegingen grondgebeden Haren, Ten Boer/ Ten Post. De evaluatie van de Bomenstructuurvisie en Groenplan, incl. kosten, kostenramingen begrotingen, in beheer en uitvoering, korte en langere termijnen ontbreken. Helaas. Wat nog niet zichtbaar is, is de verwerking van een nieuwplan Bomenplan in de noodzakelijke Omgevingsvisie (en plan). Next City gaat veel over bouwen en groeien in aantallen maar niet over de feiten van de noodzakelijke in alle opzichten vergroening van deze stad (hittestress en waterstress/ klimaat adaptatie). Zoals bekend en nu weer ingebracht zijn wij voorstander van het onverkort en direct invoeren (begroten van I Tree Tools.	Een vast onderdeel van de Urban Forest Masterplan methodiek is een beoordeling van de huidige situatie, dus een beoordeling van het huidige bomenbeleid en de verschillende beleidsplannen die aan het bomenbeleid raken plus de inventarisatie van ons huidige bomenbestand. Monitoring is tevens een belangrijk onderdeel van het nieuwe plan, dit was geen onderdeel van Sterke Stammen. De beleidsanalyse volgt in het kort in het bomenbeleidsplan.
Van onze inbreng tijdens de bijeenkomst van 10 april, vooral dat er in het nieuwe bomenbeleid ruimte zou moeten zijn voor maatwerk en flexibiliteit, zien wij niets terug.	Wij hebben deze behoefte wel scherp, maar kunnen hier nu nog geen uitspraken over doen. We hebben de behoefte aan maatwerk en flexibiliteit toegevoegd aan de inleiding van het thema *samenwerken.*
De visie is eendimensionaal, in de zin dat die alleen gericht is op “meer bomen”. Afgezien van een vermelding van de zorg(plicht) voor een veilige woonomgeving ontbreken een analyse en afweging van de effecten op andere functies, taken, doestellingen en op ander beleid binnen de stad. De visie is ook eendimensionaal “bomengericht” omdat het idee van “een vitaal en groeiend netwerk van bomen *en groen*” alleen uitgewerkt wordt voor bomen.	Een vast onderdeel van de Urban Forest Masterplan methodiek is een beoordeling van de huidige situatie. Hierbij nemen we ook ander beleid mee dat aan het bomenbeleid raakt. We maken gebruik van de methode UFMP. Deze richt zich primair op de bomen. Bij de uitwerking van de indicatoren en doelstellingen maken we wel een koppeling tussen de bomen en ander groen.
Al mis ik een beetje in de visie hoe de gemeente staat tegenover particulier groen. En het stimuleren daarvan. Veel bomen in Groningen staan op particulier terrein. Volgens mij moet er meer worden ingezet op hulp,	De visie gaat niet alleen over het gemeentelijk groen, maar over de gehele gemeente. In de volgende fase, bij het vaststellen van indicatoren, doelstellingen en activiteiten gaan we uitwerken hoe we de

advies en vooral voorlichting aan inwoners, bedrijven en instellingen. En ook meer op bescherming van bestaande bomen. We hadden al geconcludeerd dat de meesten niet eens de kans krijgen tot volle wasdom te komen.	inwoners, organisaties en ondernemers willen betrekken en stimuleren bij het bomenbeleid.
Het is natuurlijk een bomenplan maar ik blijf er wat moeite mee hebben dat alles aan bomen lijkt te worden opgehangen. Er is in de openbare ruimte veel meer mogelijk qua heggen, heesters, klimplanten en ander groen. Zeker op plekken waar boven- of ondergronds onvoldoende ruimte voor een boom is. Alleen focussen op bomen beperkt dan, ook in het kader van het verbinden van groen.	Bij de uitwerking van de indicatoren en doelstellingen gaan we in op de verbinding met ander groen, zie onze beantwoording van reactie 21.
Wel valt me op dat het tekstgebruik hier en daar behoorlijk abstract en wollig is. Bv 'Het ontbreken van kennis kan leiden tot een minder goed renderend bomenbestand.' of 'Daarnaast is het van groot belang dat bomen (en ander groen) een goede positie innemen in ruimtelijke planprocessen'. Schrijf het minder formeel, dan leest dit overigens prima stuk ook een stuk beter. Ik adviseer tekstschrijver….	We hebben de teksten aangepast en geconcretiseerd. Voor het eindrapport zullen we een tekstschrijver inzetten.
Ik vraag mij af of dit plan voor de gemiddelde Groninger is geschreven of de uitwerking is van een politieke voorkeur. Ik vind de visie namelijk niet concreet genoeg en het rijk voelen heeft bij onze doelgroep een andere betekenis. Wat willen we bereiken als stad met deze visie, dit is veel te algemeen.	De geschreven visie is een uitwerking van de huidige politieke kleur, gekozen door de inwoners van de gemeente Groningen. Een visie moet kernachtig zijn die een soort wensbeeld voor over 30 jaar uitspreekt. Niet te verwarren met doelstellingen die specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden moet zijn. We hebben de visie aangepast aan de hand van de reacties en daarbij de uitdrukking ‘je rijk voelen’ verwijderd.

Ook in de toelichting staat een zin waar ik niet veel mee kan. “Het netwerk tussen bomen aan de ene kant en mensen en dieren aan de andere kant. Het symboliseert dat we allen onderdeel zijn van een samenhangend systeem dat bijdraagt aan een prettige en gezonde manier van leven”	Deze zin hebben we niet aangepast.
Het gaat namelijk erg veel over het in mijn optiek toevoegen van bomen. Het gaat niet over andere zaken die hiermee in conflict kunnen komen (of dit moet samengevat zijn in de integrale benadering van processen en projecten). Zoals: - Verduurzaming - Onderhoud van gebouwen - Sloop en nieuwbouw	Het bomenbeleidsplan gaat over bomen en hoe bomen kunnen bijdragen aan klimaatadaptatie, een gezondere leefomgeving en het versterken van de biodiversiteit. Bij de uitwerking van de indicatoren nemen we alle conflicterende belangen onder de loep en daar worden pas de keuzes gemaakt.
Door de toevoeging van dit bomenbeleidsplan boven op de andere onderwerpen wordt het bijna onwerkbaar om in de stad nog iets uit te voeren: - Klimaatadaptatie - VVE s - Circulariteit - Verduurzaming (boem zitten soms in de weg)	We zijn ons ervan bewust dat er naast de biodiversiteit- en klimaatcrisis nog meer (conflicterende) belangen spelen binnen de gemeente. Echter soms kan het één ook niet zonder de ander (zonder bomen geen klimaatadaptatie, flora en fauna, natuurinclusief bouwen). Bij de uitwerking van de thema’s tot indicatoren en doelstellingen gaan we deze afwegingen maken.

- Erfgoed en cultuur - Stedenbouwkundig (bomen zitten soms in de weg) - Aansluiting op het warmtenet (bomen zitten soms in de weg) - Netcongestie (bomen zitten soms in de weg) - Emissieloze binnenstad - Flora en fauna - Natuurinclusief bouwen Met name omdat elke beleid bijna een 10 moet scoren op elk onderdeel afzonderlijk. En dat er niet integraal kan worden gekeken naar het gebied waar een uitdaging plaats vindt. De stad leeft namelijk en is in beweging, hoe krijgen bomen hier dan een plaats in en hoe bewegen die mee. Soms zal een boom verwijderd moeten worden om op een andere plaats een nieuwe te planten. Daar is in dit beleid volgens mij geen plaats. “Juist de oude vitale bomen voegen de meeste waarde toe op tal van aspecten.’ Op sommige plekken zorgen bomen er namelijk voor dat het onderhoud van het gebouw in het gedrang komt.	Wat er nu ligt is geen beleid, het is een visie met bijbehorende thema’s. Dit is een stap om te komen tot het bomenbeleidsplan waarin de indicatoren, bijbehorende doelstellingen en maatregelen zijn uitgewerkt. Daar gaan we in op de gestelde vragen.
Tips ten aanzien van de visie	
In dit stadium, waarin alles nog zo globaal is, vind ik het moeilijk om er iets over te zeggen. Veel hangt natuurlijk af van de uitwerking. Bovendien is de formulering van bijvoorbeeld de thema's zodanig dat je er moeilijk tegen kunt zijn: 'waarderen', 'beheren', 'verbinden' en zelfs 'investeren' zijn 'positieve' termen waarvan je moeilijk kunt zeggen dat je daartegen bent.	Akkoord
Ja, probeer nog concreter te zijn	We hebben de teksten wat concreter gemaakt.

	Bij de volgende stap, de doelstellingen opstellen en uitwerken, zal het nog concreter worden.
Van onze input herken ik alleen "Toegankelijk", dat is wel de kern maar is niet genoeg om bij de uitwerking de goede keuzes te maken	Bij de uitwerking is toegankelijkheid een onderdeel. We hebben 'galm verminderen' toegevoegd aan de woordenwolk van *waarderen*. Zie tevens onze beantwoording op reactie 18.
1) Beperk de visie Urban Forest(ry) tot: In Groningen hebben we een vitaal en groeiend netwerk van bomen en groen. Voeg daaraan toe: In integrale samenhang met bodem, het landschap, landschapsplannen en het veranderende klimaat (verdroging). Onderscheid de stad, Ten Boer en landelijk gebied Haren. 2) Laat het beleid van gemeente Groningen zijn: Plannen aanpassen om bomen te behouden.	1) We hebben de visie aangepast. Biodiversiteit, klimaat en gezondheid zijn de belangrijkste uitgangspunten. In de toelichting van de thema's gaan we ook in op de samenhang met het landschap en onderscheid tussen het stedelijk en landelijk gebied. 2) We nemen deze reactie mee bij de uitwerking van de indicatoren en bijbehorende doelstellingen.
In algemene zin vind ik de visie vrij abstract. Is de visie voldoende sturend is om de volgende processtappen te zetten en echt richting te geven aan het bomenbeleid? Wij zijn erg benieuwd naar de verdere uitwerking. Vooral de uitwerking van "normen en regels" is erg belangrijk om te doorgronden en op (financiële) consequenties te beoordelen (pag. 6). Denk aan ruimte, ondergrond, effect op bouwen, etc.	De volgende stap is uitwerken van de thema's naar indicatoren en bijbehorende doelstellingen. Met de thema's hebben we in kaart gebracht wat we allemaal bij de kop moeten pakken. Bij opstellen van eventuele normen gaan we eerst de conceptnormen doorrekenen. Dit doen we samen met projecten en gebiedsontwikkelingen.
1) Zorg ervoor dat het beleid goed aansluit bij ander beleid van de gemeente dat hier thematisch bij aansluit (zoals beleid Vitamine G, GES en Leidraad Openbare Ruimte). 2) Ook een deel van het plan moet uiteindelijk goed landen in het Omgevingsplan (met duidelijke regels die helder en verdedigbaar zijn). 3) Daarvoor is bewustwording belangrijk om het belang van bomen, zeker	1) De aansluiting bij ander beleid is er. 2) Samen met onze collega's die zich bezighouden met de omgevingsplannen kijken we hoe het bomenbeleid moet landen in de omgevingsplannen en -programma.

monumentale oude bomen, volwaardig mee te nemen in de afweging over nieuwe ontwikkelingen. Kwestie van opvoeden ambtenaren en inwoners. Nu zijn bomen vaak nog een obstakel, vervangbaar (dan planten we toch een nieuwe!) of sluitpost.	3) Deze aspecten nemen we mee bij de uitwerking van de indicatoren en doelstellingen.
De laatste woorden "zich rijk voelt en gezond is" heb ik moeite mee omdat dit van meer factoren afhankelijk is dan leefomgeving. Ik zou het veranderen in...met elkaar in verbinding staat en er vanuit wederzijds respect met al wat leeft elkaar omgegaan wordt. (Ook wat niet spreekt wordt gezien en gehoord. Respect mis ik vaak in hoe er met "groen" omgegaan wordt. Ook het bewustzijn dat een boom verwijderen heel veel betekent voeding/schulplek/bodemleven etc.	We hebben gemerkt dat de uitdrukking 'je rijk voelen' op verschillende manieren wordt geïnterpreteerd. Om deze reden hebben we dit uit de visie gehaald. Een groene omgeving draagt bij aan de mentale en fysieke gezondheid van mensen. Ons wensbeeld is dat mensen gezond zijn, hiermee sluit de visie ook aan op het coalitieakkoord.
Deze visie is niet echt specifiek op de gemeente Groningen gericht. Hij zou net zo goed kunnen gelden voor elke andere gemeente in Nederland. Met andere woorden, ik mis maatwerk.	De thema's geven al iets meer maatwerk, maar het echte maatwerk vindt pas plaats in het uitwerken van de indicatoren en bijbehorende doelstellingen.
1) "In Groningen hebben we een vitaal en groeiend netwerk van bomen en groen (dit hebben we niet, het merendeel van de bomen is niet vitaal; we hopen dat de gemeente hier wel naartoe gaat werken). 2) als een belangrijke drager van het karakter van stad en ommeland, waarin alles en iedereen, nu en in de toekomst, met elkaar in verbinding staat, zich rijk voelt en gezond is." (vaag - wat wordt verstaan onder 'alles en iedereen'? De mensen wordt hier opeens in betrokken? We vinden het een rare zin. Bomen en natuur vormen wel een belangrijke dragen van het karakter van stad e.o., maar zo wordt er niet mee omgegaan) 3) Verder vinden wij 'groen' een containerbegrip. Windenergie en	1) Een visie is een toekomstbeeld. Dit willen we bereiken. 2) 'Alles en iedereen' hebben we aangepast naar 'mensen en dieren' 3) De visie is tekstueel aangepast. Hiermee is met de term 'groen' wel duidelijk dat we het niet over duurzaamheid hebben.

zonnepanelen vallen ook onder groen, maar dit bedoelen jullie niet. We zouden liever zien dat de gemeente toewerkt naar meer natuur ipv 'groen'.	
Ik stel voor niet 'stad en ommeland' gebruiken in de visie en in de rest van het document omdat Stad en Ommeland duidt op alle plaatsen rondom de stad Groningen van oorsprong ging het zelfs om de districten die nu buiten de gemeente Groningen liggen. Tegenwoordig wordt het gebruikt om de tegenstelling tussen stad en platteland aan te duiden. Omdat het nog steeds die benaming nog steeds die gevoelens opwekt stel ik voor om niet die benaming te gebruiken	We hebben ‘stad en ommeland’ vervangen voor gemeente Groningen.
Ik mis deze woorden in de woordenwolk bij het thema *waarderen*	
Locatie	Wij weten niet wat hier exact mee wordt bedoeld en hebben het daarom niet toegevoegd aan de woordenwolk.
Ik mis het woord 'binnentuin'. Is vooral belangrijk in de Groningse binnenstad, waar de binnentuinen in de loop van de tijd veelal zijn volgebouwd. Misschien hoort dit woord bij een ander thema, dat kan ik niet beoordelen.	Binnentuinen zijn inderdaad belangrijk in de binnenstad. We zien binnentuinen als een categorisering van het groen, net als parken, buurtgroen of begraafplaatsen. Dit is te specifiek om op te nemen in de woordenwolken.
Schaduw en koelte: ook voor mensen met een handicap	Schaduw en koelte staat in de woordenwolk *waarderen.*
Biodiversiteit	Het woord ‘biodiversiteit’ was weggevallen in de woordenwolk van het thema *waarderen* en hebben we weer toegevoegd.
Integraal afwegen	Deze vinden wij meer passen bij het thema *samenwerken.*

Meerwaarde, biodiversiteit	De meerwaarde van bomen geven we weer als ‘baten van de boom’. Het woord ‘biodiversiteit’ was weggevallen in de woordenwolk van het thema waarderen en hebben we weer toegevoegd.
Bewustzijn van derden. Toezien of zorg dragen dat er bij bouw respectvol omgegaan wordt met "groen". Direct meenemen als volwaardig onderdeel gaat verder dan dit plan. Ook derden meenemen in bewustzijn van belang van "groen", planmakers (woning/water/wegen bouw), planuitzetters-projectleiders en uitvoerders (aannemers/doeners). Zorgdragen voor dat dit goed gebeurt!	Bewustwording hebben we toegevoegd bij het thema *samenwerken.*
Groen	Wij zijn van mening dat dit woord niet meer toevoegt bovenop biodiversiteit, landschap etc.
Biodiversiteit, (geestelijk) welzijn, vogels	Biodiversiteit en welzijn hebben we toegevoegd bij het thema *waarderen*. Vogels en alle andere flora en fauna benoemen we in de visie met het woord ‘dieren’. Binnen het thema *waarderen* valt het onder biodiversiteit.
Soortendiversiteit, dode bomen	We hebben ‘biodiversiteit’ toegevoegd. Dode bomen noemen we ook wel veteranen bomen. We hebben ‘veteranen’ aangepast in ‘veteranen bomen’
Inheems en waardbomen, als kan altijd de voorkeur voor inheems	We hebben ‘Inheems vs uitheems’ toegevoegd. ‘Waardbomen’ valt onder biodiversiteit.

Welke woorden vind je niet passen in de woordenwolk bij het thema *waarderen*? Geef aan waarom je dat vindt.	
Veteranen	Veteranen is een ander woord voor oude, karaktervolle bomen met aantal gebreken die de bomen bijzonder maken. We hebben 'veteranen' veranderd in 'veteranen bomen'
Nabijheid	Deze is per ongeluk verkeerd terecht gekomen. Hij hoort bij *samenwerken.* We hebben het woord verwijderd.
Cultuurhistorie, kijk vooral wat er nu is en beweeg mee met wat het "groen" vraagt. Leg geen belegen menselijke denkbeelden op aan leven.	Met cultuurhistorie bedoelen we het groene erfgoed. Dit bestaat grotendeels uit levend materiaal en is daardoor onderhevig aan veranderingen. Bij het beheer van het groene erfgoed stemmen we duurzaam behoud, herstel en eventueel nieuw gebruik op elkaar af.
Veteranen (wat heeft dit met waarderen te maken)	Zie de beantwoording van reactie 48.
Ecosysteemdiensten, niet te begrijpen. Vervangen door ecosystemen	We hebben 'ecosysteemdiensten' veranderd in 'baten van de boom'
Ik mis deze woorden in de woordenwolk bij het thema *verbinden* (in de nieuwe versie is *verbinden* aangepast in *samenwerken*)	
Toegankelijk is te veel een container begrip, doorgankelijk mist	Bij de uitwerking gaan we verder in op de doorgankelijkheid. Zie ook onze beantwoording op reactie 14.
Zweverig	Aard van het document
Wederzijds afhankelijkheid, eenheidsprincipe, circulair systeem. Het wederzijds belang dat bomen hebben voor al het leven, zonder bijv. schimmels geen vitale boom en vice versa.	Deze woorden horen bij het thema *waarderen* en zijn samengevoegd tot 'samenhang'.

Participatie, verwachtingenmanagement	We hebben 'participatie' toegevoegd aan de woordenwolk. 'Verwachtingsmanagement' is onderdeel van participatie, daarom niet apart toegevoegd.
Mensenrecht (bewoners hebben recht op bomen en natuur)	We hebben 'recht op groen' toegevoegd aan de woordenwolk.
Water- en bodem sturend (zonder voldoende bodem en water geen bomen). Overheids en particulier groen.	We hebben 'water- en bodem sturend' toegevoegd aan het thema *waarderen.* 'Particulier groen' hebben we weergegeven met 'inwoners'. Bij het thema *beheer* hebben we 'behouden particuliere bomen' en 'behouden openbare bomen' toegevoegd.
Welke woorden vind je niet passen in de woordenwolk bij het thema *verbinden*? Geef aan waarom je dat vindt.	
Nabijheid staat er twee keer	Dit hebben we aangepast.
Inspireren (i.p.v. verbinden?)	We hebben het thema aangepast in *samenwerken*. 'Inspireren' hebben we toegevoegd aan de woordenwolk.
Nabijheid	Staat er twee keer in. We hebben dit aangepast.
Koppelkansen partners, interne bekendheid beleid -> nietszeggende woorden	We hebben deze woorden aangepast in 'werkzaamheden koppelen' en 'interne afstemming'.
Ik mis deze woorden in de woordenwolk bij het thema *investeren*	
Budget	We hebben het woord 'geld' vervangen door 'budget'.
Zorgvuldigheid	We hebben dit woord toegevoegd.
Ook scholing, bovenaan en onderop. Bovenaan mag leren van onderop, beleidsmakers ook de praktijk zien en daarvan leren. Onderop leert wat	'Scholing' staat in de woordenwolk.

goed onderhoud is. En scholing voor kinderen, jeugd, opvoeders en onderwijzers. Het belang van "groen".	
Beleid	We hebben dit woord niet toegevoegd.
Luisteren en open houding	Dit hoort wat ons betreft bij het thema *samenwerken*. We hebben 'open houding' daar toegevoegd aan de woordenwolk.
Asset management (investeren in combinatie met andere assets)	Bij het thema *samenwerken* gaan we in op het integraal afwegen en werkzaamheden koppelen.
Welke woorden vind je niet passen in de woordenwolk bij het thema *investeren*? Geef aan waarom je dat vindt.	
Ruimte, want meer ruimte voor bomen gaat ten koste van... (parkeren, gebouwen, woningen, kantoren, etc)	Het gaat hierbij om bovengrondse en ondergrondse ruimte. Bij de uitwerking van de indicatoren en doelstellingen gaat het juist ook hier over.
Planten	We hebben het woord aangepast in 'aanplanten'.
Duurzaamheid	Duurzaamheid hebben we geduid met meer groen, biodiversiteit, klimaatadaptatie (verkoeling en schaduw) etc. We hebben dit woord niet toegevoegd.
Ik mis deze woorden in de woordenwolk bij het thema *beheren*	
Boomwortels, bestrating	We hebben 'boomwortels' toegevoegd.
Integraal beheer met aanspreekbare regisseur.	Dit hoort bij de verdere uitwerking van de indicatoren en doelstellingen. We gaan er dan naar kijken.
Het in dienst staan van of zorgdragen van de mens voor al wat leeft. Ook het trachten aan te sluiten bij wat er al is. i.p.v. wat de mens wil.	Met de herziene visie geven we dit aan.

Nederigheid van de mens, beheer als goed kijken, luisteren in belang van toekomst voor het "groen" en toekomstige generaties mensen.	
Belangenafweging	We hebben ‘veiligheid vs. boomwaarde’ toegevoegd bij het thema *beheren.* ‘Belangenafweging’ voegen we toe bij *samenwerken.*
Inheemse soorten, boomvriendelijk of beter beheer	We hebben ‘Inheems vs. uitheems’ toegevoegd bij het thema *waarderen* en ‘respectvol beheer’ opgenomen bij het thema *beheren.*
Ecologisch beheren (ecologie)	We hebben ‘veiligheid vs. boomwaarde’ toegevoegd bij het thema *beheren.*
Welke woorden vind je niet passen in de woordenwolk bij het thema *beheren*? Geef aan waarom je dat vindt.	
Intensief vs. extensief - dit begrijpen veel mensen niet	We hebben het aangepast naar ‘veiligheid vs. boomwaarde’.
Heb je nog tips ten aanzien van de thema’s?	
Verbinden is beperkt gedefinieerd als menselijke verbindingen, waardoor je nu moet uitleggen dat investeren in fysieke verbindingen er niet onder valt. Is dat wel handig?	We hebben het thema verbinden vervangen door *samenwerken.* Hiermee verwachten we dat het duidelijker wordt waar het om gaat.
Ik mis een doorvertaling naar de koppeling tussen bomen (het 'dak') en ander groen (verticaal/struiken; 'wanden' en lage groengebieden zoals ecologisch groen, parken en groenvakken met vaste planten; ' vloer'); waar leggen jullie daar de focus op? (koppelkansen, integratie, biodiversiteit etc.)	Bij de uitwerking van indicatoren en bijbehorende doelstellingen gaan we ook in op de verbinding met ander groen.

Graag nog iets meer nadruk op: grotere biodiversiteit door keuze bepaalde bomensoorten - gelukkiger en gezondere inwoners door toepassen van de 3-30-300 regel (zo was t toch?) - minder mensen met allergieën door keuze bepaalde bomensoorten - verbeteren klimaatadaptatie: versteende parkeerplaatsen opgeven voor bomen	Bij de uitwerking van de indicatoren en bijbehorende doelstellingen gaan we hierop in en wordt het concreter.
Uitgaan van integrale samenhang met bodem, het landschap, klimaatverandering en landschapsplannen. M.a.w.: Aansluiten bij de natuurlijke eigenschappen, bodem, structuren en verbindingen van het landelijk gebied van Haren. Zorgen voor levensvatbaarheid bestaande en nieuwe bomen (kronen van bomen op de Hondsrug zijn in zeer slechte staat door klimaatverandering, verdroging Hondsrug). Aansluiten bij andere plannen als NPLG - opgave bodem en water sturend; Aanvalsplan Landschapselementen; LOP; Landschapswerkplaats (Schetsboek Gorecht); Beheerplan Ecologisch Bermbeheerplan Groningen, e.a.).	Een vast onderdeel van de Urban Forest Masterplan methodiek is een beoordeling van de huidige situatie, dus een beoordeling van het huidige bomenbeleid en de verschillende beleidsplannen die aan het bomenbeleid raken plus de inventarisatie van ons huidige bomenbestand.
Ik snap het principe van de thema's maar het blijft (in combinatie met de woordenwolken) in deze vorm abstract. Uiteindelijk is de uitwerking van het beleid en uitvoering het belangrijkst.	Akkoord, de abstractheid van het visiedocument is inherent aan de aard. Het uiteindelijke plan wordt concreet.
Al met al is het goed en ben ik heel blij dat ik mee kan denken. Ga vooral zo door!	Dank!
Ik mis een relatie met andere beleidsstukken mbt groen. Ik mis ook de koppeling tussen dit document en de huidige APVG. Het zou mooi zijn als beide documenten elkaar ondersteunen.	Een vast onderdeel van de Urban Forest Masterplan methodiek is een beoordeling van de huidige situatie, dus een beoordeling van het huidige bomenbeleid en de verschillende beleidsplannen die aan het bomenbeleid raken plus de inventarisatie van ons huidige bomenbestand. Bij de uitwerking van indicatoren en bijbehorende

	doelstellingen gaan we ook in op de verbinding met ander groen en zal de relatie met andere beleidsstukken, o.a. APVG, duidelijk worden.
We vinden dat over het algemeen dat binnen de thema's het thema natuur niet sterk is vertegenwoordigd. Het is vooral vanuit de mens ingestoken, terwijl bomen ook vooral een plek zijn voor insecten, vogels en andere dieren. Misschien is het goed, de bewoners hierin ook mee te nemen.	We hebben dit wat aangescherpt door onder andere 'biodiversiteit' toe te voegen aan de woordenwolk (deze was weggevallen). In de visie hebben we de nadruk gelegd op mensen en dieren.